ՍԿԻԶԲԼԵՅՆ

Գրական

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԼԵԳՈՅՆ

ԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

1908

38ՐԴ ՏԱՐԻ

15 ԳԵԿ. ԹԻՒ 51

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ

Ա. ՄԱՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԻԶՄԻՐ

MA. M. HASSEALTIAN Grs Smyrne

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
"Ա. ՄԱՄՈՒԼ"Ի 1900 ՏԱՐՈՒԱՆ

ԵՐԶԱՆ, 39 ՐԴ

Կը խնդրուի մեր բոլոր գործակալներէն եւ բաժանորդներէն որ հանին իրենց նոր տարուայ յանձնարարութիւններն ժամանակին կատարել յապաղումներու տեղի չտալու համար։

Նոր տարիէն սկսեալ պէտք է վստահ ըլլան մեր ընթերցողներն թէ կարելի ամեն միջոցներ մեռք առած ենք Ա. Մամուլի առելի ճոխ պարունակութեամբ հրատարակելու համար ուր հետզհետէ պիտի երեւին նոր ոյժեր եւ ծանօթ գրագէտներ։

Բաժանորդագրութեան պայմանը նոյն կ'մնան Թուրքիոյ համար տարեկան **50** *ղրուշ, Արտասահմանի համար* **12** *ֆրանք։*

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յ. ԴԱՎԱՆՃԵԱՆ	*Ազգերու Եղբայրակցութիւնը*	1131
Ղ. ՊԱՀԱՏՐԵԱՆ	*Ուղեւորութ. մը Տպաւորութիւնները*	1235
Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ	*Համր Սեր*	1238
Բ. Խ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ	*Վաղամեռիկ Մասիս Ս. Աճառեան*	1245
Կ. ՆԱԻԱՍԱՐԴ	*Միտհաթ Փաշա*	1247
	Հայ Սահ.-Ռամկվր. Կուսակցութիւն	1252
	Լրատաղ	1254

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴ

Թող հանին մեր Մեծ. գործակալներն ու բաժանորդները փութացնել իրենց պարտքերը Ա. Մամուլի որու ներկայ շրջանը լրանալու վրայ է, տարակոյս չունինք թէ անլսելի չպիտի մնայ մեր այն խնդիրը որ միանգամայն մեր իրաւունքն է։

ԱՆՁՊ.

Ներքին Գաւառներու մէջ օր ըստ օրէ բացուած և բացուելու վրայ եղող ընթերցատանց և լսարաններու քաջալերութիւն մը ըլլալու համար մեր գրքերու վրայ % 70 բացառիկ զեղչ մը ընել որոշած ենք այն ամեն ապպարանաց համար որոնք մեզ պիտի հասնին այդ կարգի հաստատութիւններէ։

ՏԻԳՐԱՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

ESTABLISHED 1782

PHŒNIX ASSURANCE COMPANY L^D OF LONDON

Դրամագլուխ և պահեստի գրամ Ա. Ո. 4,500,000
Տարեկան հասույթ Ա. Ո. 1,500,000

«ՖԷՆԻՔՍ» 122 տարիէ ի վեր հիմնուած սոսկ հրդեհի ապահովագրութեան Ընկերութիւն մ'է և ցարդ հատուցած է առաւել քան 27,000,000 Ա. Ո. ֆնասուց համար։

«ՖԷՆԻՔՍ» կ'ապահովագրէ հրդեհի դէմ շէնք, կարասիք և ապրանք յոյժ նպաստաւոր պայմաններով; Դիմել առ

Լիազօր Ընդհ. Գործակալ Իզմիրի և Գաւառաց

F. BLACKLER

ԻԻՆԻՕՆ ԵՒ ՖԷՆԻՔՍ ԷՍՊԱՆԵՕԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՄԻԱՅԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՀՐԴԵՀԻ, ԿԵՍԵՆԻՔԻ ԵՒ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ԹՈՒՄԲԷ 59 — ՀԱԼՈՒՍԼՈՒՆԵԼԻ

Rue de l'A[illegible] — 1864ԽԾ

Դրամագլուխ. պահեստի կապիտալներ տարեկան հասոյթ մօտ 80,000,000

[illegible] — [illegible] ԻԻՆԻՕՆ և ՖԷՆԻՔՍ ԷՍՊԱՆԵՕԼ [illegible] որովհետև իր ապահովութեան [illegible] գումարը (capitale) ապահովագրեալներու դրամագլխին համեմատութեամբ [illegible] գերազանցութիւն ունի, և թէ իր տակերու աժանութեան դէմ [illegible] մէկ ընկերութիւն կրնայ մրցիլ։ Տրուած տարեկան շահաբաժիններէ [illegible] ու տարին տարիէն կը վճարուին։ Ու ամենէն աւելին կայ մայր ԻԻՆԻՕՆ և ՖԷՆԻՔՍ ԷՍՊԱՆԵՕԼ Ընկերութիւնը [illegible] որովհետև պայմանաժամին և կամ մահուան դէպքին ապահովագրուած գումարը ստացուելէ ետք Ընկերութիւնը բացէն ayrıntılı [illegible] (և այս առանց ամենեքիմ մը [illegible] պատասխան տուին) բացի վճարուելիք վնասների ապահովագրութենէն ԻԻՆԻՕՆ ՖԷ ԻՔՍ ԷՍՊԱՆԵՕԼ կը վճարէ համաչափ կամ կէս և կամ մէկ հինգերորդ գումար մը ալ բացէն (արկածին կարևորութեան չափով)։

Աւելի տեղեկութեանց համար դիմել Ընդհանուր գործակալութեան գրասենեակները, Իզմիր Շէչէճիլէր Աւատրիական նամակական վրայ։

ՏԻՐԱՆ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ROYAL EXCHANGE ASSURNACE

FIRE LIFE

A. D. 1720

C. WHITTAL & C°

GENERAL AGENTS

Smyrna

ՌՈՅԱԼ ԷՔՍԷՆՃ

ԱՄԵՆԱՀԻՆ և ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ Է ԿԵՆԱՑ

Հիմնեալ 1720 ին Ի ԼՕՆՏՕՆ

Գոյք ընկերութեան 5,000,000 Անգլ. ոսկի վճարեալ ապահովագրեալներու 2720է 42,000,000 Անգլ. ոսկի։

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

Ռոյալ Էքսէնճ Անգլիական ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ Փրկեհի դէմ ամեն տեսակ կալուածք։ Կարասիք և Ապրանք նպաստաւոր պայմաններով։

Ընկերութեան սկզբունքն է ինքնուրոյն անմիջական և արդար հատուցում

Երկու տարուան կամ աւելի ապահովագրութեանց համար յատուկ զեղչ մը կ'տրուի։

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒՂ

Ընկերութիւնս ամենանպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ

1° *Ամբողջ կեանքի տեւողութեան վրայ.*
2° *Խառն Ապահովագրութիւն*
3° » » *եւ կրկին դրամագլուխ*
4° *Տղոց օժտի դրամագլխովայլ եւ այլ պայմաններով։*
5° *Ընկերութեամբ ապահովագրութիւն*

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալներու Զմիւռնիոյ և շրջակայից ի Ֆրանկաց թաղ դրասենեակները

C. WHITTALL & C°

Փոխ—Գործակալ *գլխաւոր պատուիրակին* **C. O. OSCAN**

ՉԱՐԵՀ Ո. ՈՍԿԱՆ

BANQUE D'ORIENT

ՊԱՆՔ Տ'ՕՐԻԱՆ

Հաստատուած Ցունաստանի Ազգ. և Տրչլանտի Ազգ. դրամատան կողմէ
Դրամապլուխ ամբողջութեամբ դրուած ֆրանք 10,000,000
Կեդրոնատեղի ԱԹԵՆՔ
Մասնաճիւղ Կ. Պոլիս, Իզմիր, Սելանիկ, Աղեքսանդրիա, և Գահիր
Գործակալութիւն ի Համբուրգ

Պանք տ'Օրիան դրամատունի ամէն տեսակ գործողութիւններ կ'ընէ, ինչպէս՝ գանձում և զեղչում Առևտրական թղթերու, հեռագրական վրէ ճարմունք, առուծախ փոխգրերու և դրաՁերու, Աշխարհի դլխաւոր քաղաքներու վրայ կուտայ վարկերու բացման դրեր, առուծախ ամենէ տեսակէ արժէթուղթերու, բացում ընթացիկ հաշիւներու, գրաւ արժէթուղթերու և ապրանքներու վրայ և.ն. և.ն։

ԱՒԱՆԴՆԵՐ

Պանք Տ'Օրիան կ'ընդունի դրամի Աւանդներ հետեւեալ տակերով

1 1/2 %	3	ամսուան	աւանդի մը համար
2 %	6	»	» » »
3 %	1	տարուան	» » »
3 1/2 %	2	»	» » »
4 %	3	»	» » »

Բարեգործական հաստատութիւններու աւանդներն վերևի տակերէն 1/2 % առաւելութիւն մը կ'ընդունին։

Ի տես վճարելի աւանդներուն համար՝ միակ անձի մը կողմէ և 100 Օսմ. ոսկիէ ոչ աւելի, Պանք տ'Օրիան տարեկան 2 1/2 տոկոս մը կը յատկացնէ։

Պանք տ'Օրիան հասարակութեան տրամադրութեան տակ դրած է, ոնոշան վարձքի մը փոխարէն իր հաստատութեան մէջ գտնուած դրամարկղներն, հոն դրամ և արժէքաւոր առարկաներ պահելու համար։

آغوب بوستانجيان

ՀԷՐԷՔԷԻ ԿԱՑՍԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
ԻԶՄԻՐԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ

ՀԷՐԷՔԷԻ ԿԱՑՍ. ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ հանրածանօթ և համբաւաւոր արտադրութիւններէն կ'գտնուին այժմ Իզմիրի սահմանաճիւղին մէջ, ինչպէս իսկ եւրոպական ամենայն տեսակներ զերազանցող,

ՄԵՏԱՔՍԷ ՇՐՋԱԶԳԵՍՏՅՈՒՆԵՐ
ՊԼՈՒԶԻ ՀԱՄԱՐ ՏԵՍԱԿ ՏԵՍԱԿ ՄԵՏԱՔՍԵԱՑ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ
ԳԼՈՒԽԻ ՄԵՏԱՔՍԵԱՑ ՍԱԼՓԱՆԵՐ ՄԵՏԱՔՍԵԱՑ ԹԱՇԿԻՆ ԿՆԵՐ
ԳԱԶՄԻՐՆԵՐ, ԶՈՒՀԱՆԵՐ, ԳՈՐԳԵՐ,
ՄԷՏՃԱՏԷՆԵՐ ԵԼՆ. ԵԼՆ.

Կ'արժէ աչքէ անցնել ինչ որ իրապէս գրաւիչ է՝ սակայն ո՛չ առատ

ՎԱՃԱՌԵԼԻ ԳԻՐՔԵ

Գիմել առ ՏԻԳՐԱՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ — ԻԶՄԻՐ

Կտոր		Գին հատորի	
587	Անիծեալ Ա. Բ. Գ. Դ.	7	50
990	Ժ. Պալասամ Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է. Ը.	10	
88	Դարուս մեկ Զաւկ. խօսք. Ա. Բ.	4	
728	Խոստով. կամ պատմ. տարփանք Ա. Բ. Գ. Դ. Ե.	4	
68	Ցղալի Տիկ. Ժ. Սան	6	
46	Օր. Լսֆինթինի	12	
132	Մուսայի Մեսրոպ. վարժ.	3	50
69	Մանօն Լէսքօ	10	
169	Լէօն Լէօնի	10	
430	Պ. Տր Գամօր Ա. Բ.	7	50
174	Թուաբանութիւն Հ. Շ.	3	
39	Ամօրի	16	
258	Մաթիլդ Ա. Բ. Գ. Դ.	12	50
331	Կնոջ մը վէպը Ա. Տիւմա (Ա. Բ.)	7	
157	Գաղտ. Բարիզու Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է.	12	
67	» » Թատերգութիւն	7	50
20	Ակամայ բժիշկը	6	
20	Ամրանը	4	
140	Մանկտիֆ	7	
95	Ժառանգական օրինագիրք	10	
226	Քոյր մը (Տիկ. տր Ուիթ.)	7	
9	Գէորգ Ուաշինկթօն	4	
339	Դիւրնակ բլուրը Ա. Բ.	8	
47	Բոլին Ա. Տիւմա	8	
8	Առաքինութիւնք Բամէքայի	6	
70	Սէրը բժիշկ է (Մոլիէր)	3	
215	Տիկ. Մանսորօ	7	
184	Քսան տարի ետքը Ա. Տիւմա Ա. Բ. Գ. Դ.	12	
79	Կրացիէլա	8	
148	Անքօնին	9	
192	Հէտվիճի երդումը	4	
104	Ճերմակ վարդ	6	
230	Հոռմէոս Ժիւլիէթա	7	
182	Մանրէ Բրիսքօ Ա. Տիւմա Գ. Դ. Ե. Զ.	12	
87	Նօթր Տամ Բարիզ Ա. Բ. Գ. Վիքթ. Հիւկօ	10	
227	Իմացակ. փիլիսոփայութիւն	8	
141	Թարթիւֆ Մոլիէր	5	
194	Ընկերցարան Մ. Մ.	5	
188	Լիսնի Սուրհանդակը	5	
135	Բարիզն յ'Ամերիկայ Ա. Բ.	9	
296	Ցեղը Տէֆարիր	15	
336	Երկու որբեր	7	
103	Արիւնալի Մարիզունին Ա. Բ. հատ.	8	50
8	Աղօթագիրք Փղոսկրեայ	108	
16	Աղօթագիրք Բլիւշ	10	
210	Արկածք Կատարինէի	6	
12	Երկասիրութիւնք երկու ընկերակցաց	5	
7	Լուի ԺԷ	10	

Կարգ		Գին Հատորի
123	Բոշ նաւապետ	7
260	Տիզերական պարտեզ Ի. Եպ.	7
154	Ուղղութիւն վիրայի Սիրազայ	8
89	Ապաստանարան սիրոյ	3
144	Տումարակալութիւն Ա. Կ.	10
106	Հազար ու մէկ գիշերներ Գ. Դ. Ե, Զ.	12 50
74	Ումպ գրասիրութեան Ա. Կ, Ա.	6 50
24	Բերականութիւն	3
1306	Պրաժլոն ոնրկոմս Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. Զ. Է. Ը. Թ. Ժ. ԺԱ. Ժ.Բ	7 50
20	Ժրնեվիեվ	4
289	Նեռանար Աղաւնի	3
1	Բառարան Գաղ. Հայ.	5
1	Մեքենականութիւն	5
19	Guide Fr. Aug. Arm. Turque	5
3	Թագուհոյն Մանեակը Ա. Բ. Գ.	9 50
20	Գիտելիք պարտիք	5
73	Խորհրդաւոր կղզի	0
21	Նոր ընդարձարան Ա. Գալֆա	15
1	Երկամեայ պանդխտութիւն ի Հապէշ.	10
17	Յայտարարութիւն Մուրատեան վարժարանի	15
7	Պատմութիւն Յուլիոսկեսարայ	5
8	Կտակագիր հոգեշահ բանից	5
10	Յովհ. Կաթողիկոսի պատմ.	8
9	Դաստիարակութիւն մանկան	7 50
6	Սոնեռն բանաստեղծութիւն	5
9	Թովմաս Թրուզի	7
8	Երեւոյթ կրից	6
8	Տեսչութիւն հովուական	7
6	Ծառ Հաղորդութեան	4
14	Պօղիկոս Հայ. եւ Գաղղ.	5
2	Ծառ հայր Ռաֆայէլի	10
7	Խնդիր Սրբազան տեղեաց	4
6	Հայելի վիրաց	5
5	Մատենագրութիւն նախնեաց	5
5	Սամուէլ ռաբբի	3
8	Տարերք իմաստասիրութեան	5
3	Զանազանութիւն ի դարուց	25
6	Լորս Պայրոն յԻտալիա	11 50
4	Գիտութիւն մարդկային վարման	7
6	Պատասխանիք Մխիթարայ բահանայի	3
6	Բացատրութիւն հրաժ. զոչման	5
9	Թրուզի խորհրդակցութիւնք	9 50
30	Ուսուցք գրաբ Տաճկ. Գաղ.	9 50
3	Թափառական հրեայ Բ. Գ. Դ.	10
14	Միրզա մեղա	4
95	Հայկական նամակաների	25
80	Անգղիական նամակաների	25
200	Միրզա եւ Անանա	5
157	Զաւեն եւ Փառնակ	5
468	Պատմութիւն երկոտասան կեսարաց	5
117	Մահ Պարէսի	1

ՄԵԾԱՓԱՆԱԿ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐ ՀԱՄԱՐ ԿՍՐԵՒՈՐ ՁԵՂՔ

ԱՐԵՒԵԱՆ ՏԱՂԱՐԻՆ
ՀԱՅԿԱԹԱԹԵՐՈՒ
ՑՑՐԴ ՏԱՐԻ

16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1908 ԹԻՒ 51

ԱԶԳԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Հեռաfրfրաշարժ խնամութիւններ Հայ եւ Թուրք լեզուաց միջեւ» խորագիրը կրող ուսումնասիրութեան մը մէջ՝ լեզուներու խնամութեան վրայ խօսելով. ա՛ռ տողերը գրած էինք ժամանակին. «. . . Ո՞չ ապաքէն լեզուաբանական գիւտերու եւ գիւտերու շնորհիւ է որ այսօր իրարմէ շա՛տ հեռու ապրող կամ իրարու բոլորովին օտար կամ թշնամի համարուած այս ու այն ժողովուրդներու խօսած լեզուներուն մէջ երեւան կը բերուին ազգակցութեան յայտնի կապեր որով կ՚ապացուցուի այդ ժողովուրդներուն ցեղակցութիւնը: Արդ՝ ժողովուրդներու մէջ ընկերային համերաշխութեան, տիեզերական եղբայրակցութեան գաղափարը հրահրող ինչ աւելի գեղեցիկ դաս՝ քան լեզուաբանութեան ընծայած այդ ցուցումները, որով հեռաւոր, օտար կամ թշնամի ժողովուրդներ իրարու կը մօտենան եւ կ՚ըլլան թէ միւնոյն նախահայրերու զաւակները կը կրեն իրենց երակներուն մէջ կամ արդէն իսկ հեռաւոր անցեալներու մէջ իրարու հետ սերտ խնամութիւններ, նոյն իսկ ձուլումներ ունեցեր են: Այս բարերար գիտակցութիւնը բաւական պիտի ըլլայ ջնջել ցեղային ատրութեան բոլոր անձուկ մտածումները, լեզուի տարբերութենէ առաջ եկած բոլոր անհաշտակամ տարաբերութիւնները: Անդամ մը որ այդ նեղ ըմբռնումները, մտքի այդ վտանգաւոր տրամադրութիւնները բարեփոխուին, բնականաբար ժողովուրդներու յարաբերութիւնները սիրալիր հանգամանք մը պիտի առնեն եւ անոնք համամարդկային եղբայրութեան ազնիւ կապերովը պիտի կապուին իրարու հետ . . .»:

Այդ նոյն ուսումնասիրութեան մէջ կարգ մը թրքերէն եւ հա-

յերէն բառեր, ոճեր ու քերականական ձևեր համեմատելէ վերջ՝ սա վերջաբանով աւարտած էինք մեր խօսքը. «... Ամէն պարագայի մէջ Հայ և Թուրք լեզուաց աղերսի խնդիրը ունի վերջապէս հիմ մը որուն պարպանները կրնան սպագայի մէջ ա՛լ աւելի ճշգուիլ և մենք ուրախութեամբ հաստատելու ենք այս իրողութիւնը որ նոր առիթ մը կ՚ընծայէ դարերէ իվեր հայ տարրին բնակակից, հայրենակից եղող Օսմանցի գերիշխան տարրը և իր գեղեցիկ ու ճոխ լեզուն ա՛լ աւելի մօտեցնելու և սիրելի ընծայելու մեզի և այսպէսով երկու ժողովրդոց միջև համերաշխութեան նոր կապ մը ևս ստեղծելու»։

Այս տողերը գրուելէն գրեթէ չորս տարի վերջ՝ երբ գեղեցիկ օր մը ազատութեան արևը ծագեցաւ Օսմանեան հայրենիքին մը-ռայլ հորիզոնին վրայ, երբ այդ արևը իր գաղջաւէտ ճառագայթ-ներովը տաքցուց Օսմանեան երկրին այլացեղ և այլակրօն զա-ւակներուն իրարմէ պաղած սիրտերը ու Թուրք և Հայ եղբայրակ-ցութիւնը հռչակուեցաւ ա՛յնքան սրտառուչ ցոյցերով, երբ այդ եղբայրակցութեան տևականութեան համար ա՛յնքան ազնիւ ջա-նադրութիւններ եղան — թէև աւա՜ղ, այնքան շուտով չարամիտ-ներ աշխատեցան քայքայել այդ եղբայրակցութիւնը— այդ պահե-րուն անա հանձոյքով յիշեցի ինչ որ գրած էի տարիներ առաջ, լեզուաբանական կարգ մը համեմատութիւններ կատարելու աւ-թիւ՝ Թուրք և Հայ ցեղերուն վաղնջական դրացնութիւնը հաս-տատելով և համերաշխութեան պզտիկ ձայն մը բարձրացնելով, ու այսօր կ՚ուզեմ անգամ մըն ալ անդրադառնալ այդ խնդրին։

Թուրք և Հայ ցեղերուն հայրենակցութիւնը՝ ստոյգ է թէ վեց դարու հնութիւն մը կը ներկայացնէ, բայց այս երկու աղգերու միջև, ինչքան ալ որ ցեղով ու լեզուական ծագումով իրարմէ տարբեր բուներու պատկանին անոնք, — հայ լեզուն ըլլալով հնդ-եւրոպական և Թրքերէնը՝ տուրանական— դեռ գոյութիւն ունին աւելի վաղեմի, նոյնիսկ նախապատմական առընչութիւններ և ասիկա այսօր լեզուական համեմատութիւններով հաստատուած է։ Անյիշատակ ժամանակներու մէջ Հայ և Թուրք ցեղերը քով քովի ապրած, իրարու հետ սերտ դրացնութիւն ըրած են, և այս դր-ացնութիւնը իրենց լեզուներուն վրայ թողած է հնագոյն հետ-քեր։ Բազմաթիւ Թրքերէն և հայերէն հին բառեր որոնք լեզուա-բանօրէն իրարու հետ կը համեմատուին, ակներև ապացոյցները կ՚ընծայեն լեզուական հնագոյն փոխառութիւններու, արդիւնք հայ և Թուրք ցեղերու երկարատև բնակակցութեան։ Անցած տարի Պրոֆ. Հոլգէր Պէտէրսընի «Հայերեն եւ դրացի լեզուներ»ու մասին այս էջերուն մէջ (*) իսկ մեր հրատարակած մատենախօսականին մէջ մենք բաւական երկար ցանկ մը դրինք համեմատելի այս կար-

(*) Տե՛ս Ա. Մամուլ 1907, Թիւ 37, էջ 933։

գի բառերու որոնց թիւը ապահովապէս այդ ցանկին մէջ յիշուած-ներէն չա՛տ աւելի է, (*) թո՛ղ համեմատելի ոճերն ու քերականա-կան ձևերը։

Թուրք և Հայ ցեղերու վաղեմի բնակակցութեան ժամանակը դեռ կարելի եղած չէ ճշտիւ որոշել, բայց, ըստ վերոյիշեալ Պրոֆէսէօրին՝ լեզուական փոխառութիւնները պէտք է հնագոյն ըլլան 500 տարիէն նախ քան զԲրիստոս, և թէ Թուրքերը հեռաւոր նախաժամանակի մէջ Բարելոնեան-սումերական քաղաքակրթու-թեան շրջանակէն շատ հեռու չէին բնակեր, ինչպէս նոյն շրջանա-կէն հեռու չէին նաև նախահայերը։ Կ'երևի թէ քաղաքական բուռն հոսանքներու բերումով ի վերջոյ Թուրքերը հեռացան այդ շրջանակէն որով և բաժնուեցան Հայերէն, մինչև որ վեց դար ա-ռաջ Թուրք տարրին Հայաստան արշաւելովը և հաստատուելովը նորէն ո՛չ միայն դրացի, այլ և իսկապէս հայրենակից ժողովուրդ-ներ դարձան։ Ուրեմն պատմական ու նախապատմական կրկնակ հիմերու վրայ հաստատուած է հայ և Թուրք ցեղերուն առընչու-թիւնը և ասիկա երկու ազգերուն համար ալ պէտք է որ կրկնա-պէս զօրաւոր պատճառ մը ըլլայ համերաշխութեան և եղբայրակ-ցութեան, նկատելով թէ ամենահեռաւոր դարերու մէջ քով քովի ապրեր ենք և անցեալի մշուշին մէջէն երկար դարեր միասին քա-լեր ենք ազգերու յեղաշրջութեան ճակատագրական փշուա ճամ-բան։

* * *

Ազգերու եղբայրակցութեան գաղափարը բնականաբար իր պայմաններն ունի։ Տիեզերական, համամարդկային եղբայրակցու-թիւնը դեռ utopie մը է, թերևս իրականանալի ապագայ ամենա-հեռաւոր ժամանակներու մէջ միայն, մինչդեռ մէկ հայրենիքի մէջ, մէկ հողի վրայ բնակող զանազան ցեղերու համար որոնք համշի-րակային շահերով իրարու կապուած և սերտօրէն շահակից են, եղ-բայրակցութիւնը, համերաշխութիւնը բանաւոր և իրագործելի անհրաժեշտութիւն մըն է։ Կրօնքի տարբերութենէ առաջ եկած ատելութեան, խտրականութեան ոգին, որմէ աւա՛ղ, ամէն ժա-մանակներու և ամէն երկիրներու մէջ ա՛յնքան մեծ չարիքներ, ա՛յնքան զուր արիւնհեղութիւններ տեղի ունեցած են, ողբալի

(*) Անհաւասիկ քանի մը բառեր ալ որ այդ ցանկին մէջ յիշուած չեն և զոր վերջէն գտած եմ. Հայերէն ախորժ և Թրքերէն խօշ (զոր. օր. պու եէմէքտէն խօշլանմատըմ - այս կերակուրէն չախորժեցայ), հայ. սոյլ, սուլում և Ցրբ. ըալբ (արմատը՝ ըայ), հայ. շողալ, ճշուկել (արմատները՝ շող, ճշոյլ) և Ցրբ. ըշբլամաք (արմատը՝ ըշբլ), հայ. բաւ, բճնել և Ցրբ. բիւմիւրիւմ, բիւմիւրմէք (արմատը՝ բիւմ)։ Համեմատուած այս բառերն ալ նոր ժամանակներու փոխառութիւններ չեն, այլ հնագոյն փոխառութիւններ ըլլալու ամէն հաւանականութիւն կ'ընծայեն։

հանապաշարում մը է լոկ զոր պէտք է մէկդի նետել։ Որչափ ատեն որ երկու անհատներու կամ ազգերու միջև չահերու իրական հակառակութիւն չկայ, լոկ կրօնական ըմբռնումներու տարբերութեան համար զիրար ատելէն աւելի մեծ անմտութիւն չի կրնար ըլլալ։ Այն ատելութիւնը որ այս կարգի անբնական պատճառէ մը միայն յառաջ կուգայ, երբեք իր արդարացումը չունի, և մարդ՝ անկարելի է որ բուռն զայրոյթով մը չլեցուի երբ խորհի թէ պատմութեան արձանագրած քաղաքական և ընկերային չարիքներուն մեծագոյն մասը կրօնական կռիւներէ առաջ եկած է։

Եղբայրակցութեան գաղափարը չենթադրեր սակայն ազգայնութիւններու ձուլում։ Հոր մը մէկէջ աւելի զաւակները ա՛նքան աւելի կ՚արժեն որքան անոնք նկարագրի ուրոյն ուրոյն և ինքնատիպ յատկանիշներով կը տարբերուին՝ իրարու հարազատ եղբայրներ մնալով հանդերձ, և ա՛նքան աւելի արժէքէ կ՚իյնան որքան իրարու կը նմանին՝ ներկայացնելով նկարագրի գիծերու սովորակ և հասարակաց հոմութիւններ։ Այսպէս ալ ազգերը պէտք է որ պահեն իրենց ազգային որոշ նկարագիրը և մա՛նաւանդ անոր լաւ կողմերը զարգացնել չանան։ Զանազանութիւնը երբեք թշնամի չէ ներդաշնակութեան և նոյն իսկ զանազանութենէն է որ կը ծնի ճշմարիտ գեղեցկութիւնը։ Ո՞չ ապաքէն բնութեան մէջ ամէն ինչ անմիօրինակ է և զանազանութիւններն են որ կը միաբանին և զիրար կը լրացնեն կազմելու համար բնութեան բոլոր ներդաշնակ ու գեղեցիկ ամբողջութիւնները։ Ուրեմն ազգերու համերաշխութիւնը անպատճառ չի պահանջեր որ անոնք իրարու հետ ձուլուին, նոյնանան, և այդ համերաշխութիւնը կրնայ նո՛յնքան ներդաշնակօրէն պահպանուիլ եթէ ազգերը պահեն իրենց ուրոյն նկարագիրը, առանց ծայրայեղութեանց դիմելու։

Ազգայնական ձգտումին ծայրայեղութիւնը ազգամոլութեան (chauvinisme) կը ասնի, և ահա այս ծայրայեղութիւնն է որմէ պէտք է զգուշանալ։ Մինչեռ հայրենիքին մէջ ապրող զանազան ազգերու հոմերաշխութեան, եղբայրակցութեան մեծագոյն թշնամին ու քայքայիչն է կրօնամոլութեան չափ ալ ազգամոլութիւնը։ Ազգային յատկութիւնները խոշորացուցով դիտել, ազգային պատմական անցեալ դէպքերուն իսկ դիւցազներգական համեմատութիւններ ընծայել, վերջապէս ամէն ինչ որ ազգային է՝ ծաղրանկարչական, չափազանցեալ գիծերով և գոյներով ներկայացնել, ահա՝ ազգամոլութեան ախտանիշները։ Այս ախտէն բռնուած ազգի մը մէջ իրական արժէքները կը կորսուին, ճշմարիտ տաղանդներն ու գեղեցկութիւններն անտես կ՚ըլլան ու հակառակը՝ մեծախօսիկութիւնը, ցնորամտութիւնը, ապուշ ունայնամտութիւնը fureur կ՚ընէ, և ամենէն աւելի ան կը տարփողուի որ չովինական ամենէն արատաւոր շարժուձևը կը յաջողի ընել։ Հետևանքն այն

կ'ըլայ որ ազգը կորսնցնելով իր ճշմարիտ արժէքին գիտակցութիւնը՝ նկարագրով կեղծանի, բարոյապէս և մտաւորապէս կ'իյնայ և իր գրականութիւնն ալ, իբրև հաւատարիմ ցոլացումը իր հոգեկան վիճակին, անմիտ պռոստախօսութիւններու հաւաքածոյ մը կը դառնայ ուր ո՛չ մէկ ճշմարիտ և բնատիպ գեղեցկութիւն չեն կրնար գտնել։ Եւ որովհետև ազգամոլութիւնը, իբրև ազգային ինքնագիտակցութեան մէկ հիւանդութիւնը, ազգային եսամոլութեան կը տանի ցեղը, բնականաբար չի կրնար այլամերժութենէ զերծ ըլլալ, և ասկէ կը ծագին հայրենակից ազգերու միջև համերաշխութեան կապերու թուլացումներ, հակառակութիւններ, առելութիւններ որ կրնան տխուր հետևանքներու յանգեցնել իրերը։

Այն ատեն որուն ազգային գիտակցութիւնը պայծառ և normal վիճակի մէջ է, ճշմարիտ ճանաչողութիւնն ունի իր լաւ յատկութիւններուն զոր կը ջանայ զարգացնել և թերութիւններուն որոնց-մէ կ'աշխատի զերծանիլ։ Մի՛ևնոյն պայծառ գիտակցութեամբ ան կը ճանչնայ նաև ուրիշ ազգերու իրական յատկութիւններուն չափ զոր գիտէ յարգել, նաև թերութիւնները որոնց համար երբեք ան-ներող չըլլար։ Այն ազգերը որ այսպիսի յատկատես ինքնագիտակցութեամբ օժտուած են, զարգացման և քաղաքակրթութեան ճամբուն մէջ քով քովի կ'ընթանան հաշտութեամբ, խաղաղութեամբ և համերաշխ գործակցութեամբ ու բնաւ պատճառ մը չեն ունենար զիրար ատելու։

ՅՈՎՀ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

Արևմուտքի ժամանակակից մտաւորական չարժման ու կրթական գիտական նշանաւոր հաստատութեանց իբրև վաղածանօթ կեդրոն, Ժընէվ չ'էր կրնար չ'ունենալ իր հնամոլտարանին ձեռնարկութիւնովը՝ ամառնային արձակուրդի դասախօսութեանց շրջան մը, մասնաւորաբար օտարազգի դաստիարակներու համար հաստատուած նման Փարիզի, Կրընօպլի և Եէնայի Cours de Vacancesներուն։

Այս տարուայ Ժընէվի համալսարանին տարքած ամառնային դասընթացքները յանձնուած էին Զուիցերիայի համակրելի և հմուտ մանկավարժ Զընպինարնի տնօրինութեան։ Դասախօսութեանց գլխաւոր առարկաներն էին գաղղիերէն լեզուի ուսուցման մեթոտը, մանկավարժական նորութիւններ, հոգեբանութիւն, ֆրանսական գրականութեան պատմութիւն և ֆոլքլոր, որոնք սկսան Յուլիս 15 ին և վերջացան Օգոստոս 29ին։

*
* *

Վերոյիշեալ դասախօսութեանց ծրագիրը վաղուց արդէն հրատարակուած ըլլալով, դպրոցական ամառնային արձակուրդը պատեհառիթ կը նկատէի Աղեքսանդրիոյ Յուլիսեան տամուկ ու եփ եկած տաքը ետևս ձգելով, պահ մը Միջերկրականը ճեղքել ինչուան Մարսէյլ, իսկ այնտեղէն շոգիի թևերուն վրայ օրուայ մը միջոցով սուրալ դէպ ի Ժընէվ—իմ կէտ նպատակը։

Ֆռանսայի առևտրական վիթխարի նաւահանգստէն մինչև Ժընէվ շոգեկառքը կը թռի մերթ հարթ – հաւասար հողին վրայօք, երբեմն կանանչազարդ բլրակներու կողերէն և յաճախ մթին թիւնէլներու ընդմէջէն։ Գաղղիական սահմաններէն մինչև Զուիցերիական հուները շոգեկառքի այս խենդ արշաւէն գերագոյն վայելքի մը յիշատակը պահած ունիմ։ Երկաթուղիի լուսամուտներէն դիտել քաղաքներու, գիւղերու, ծառաստաններու գեղեցիկ տողաշարքը, ժամերով սևեռիլ Աշխարհիս ամենաբերրի երկիրներէն մէկուն բնութենական սքանչելիքներուն վրայ, ահա այս ամէնը հոգեկան անիմանալի երանութիւնով մը կը պարուրէին զիս ու վայրկենական մտածումի ուժգին հոսանքով մը կը ցնցէին ուղեղս, թէ մարդկային ստեղծագործ իմայականութիւնը, աշխատութիւնը, դարուս քաղաքակրթութեան հետ համընթաց ինչ անելման հրաշալիքներ կրնան եղեր կերտել Մայր – բնութեան կորդ գետիններուն վրայ։ Իսկ այս յեղակարծ մտածումէն ետք, բաղդատականի մը փորձը որոճալ գանկին մէջ Ֆռանսայի և . . . Թուրքիոյ վերաբերմամբ։

*
* *

Առաջին խոր տպաւորութիւնը, որուն կ'ենթարկուիմ Լէմանի զուարճագեղ ափերուն վրայ, այն հանդարտ ու լռին մթնոլորտն էր, որուն ներքեւ ժլնեւցիք իրենց ինքնատիպ, խաղաղիկ կեանքը կը բոլորեն։ Ցորեկին անձայն, անշշուկ իրենց առօրեայ քաղաքական, ընկերական ու ընտանեկան աշխատութեամբ զբաղած, իսկ իրիկնամուտքին բոլորովին պարզ ու անսեթեւեթ զբօսանքներուն, պտոյտներուն յանձնուած։ Աշխատութիւն և ետքէն արդար զուարճութիւն, ահաւասիկ երկու էական գիծերը այդ ժողովուրդի կեանքի ըմբռնումին։ Աշխատութեանց տեսակը և զուարճութեանց որակը կայ այս չքնաղ երկրին մէջ։ Սօսիներու և Գլոբարէններու անուշ հողին վրայ, խաղաղութեան ու լռութեան խորերը, գիտունը ինչ նոր գիւտ մը լոյս աշխարհ կը բերէ արդեօք։ Հոգերանը ո՞վ գիտէ ինչ նոր երևոյթ մը կը վերլուծէ իր ժողովուրդի հոգիին մէջ, բանաստեղծը ի՛նչ տեսակի վսեմ ներշնչում մը կը ծծէ Լէմանի և երկնքի կապոյտէն։ Համալսարանին, Գոնսերվաթուարին և Գոլէճներուն մէջ օտարազգի և բնիկ ուսանողութիւնը փիլիսոփա-

յութեան ու գիտութեան ո՛ր թանկագին քարերը կը յղկեն։ Ահա բոլոր այս մաւորական ու ընկերական Ստեղծագործ աշխատանքները Հելուետիոյ խաղաղաշունչ մթնոլորտին ներքև կը կատարելագործուին, որուն համար արդար է կոչել Զուիցերիան, մասնաւորաբար Ժընէվը, մտաւորական դեղեցիկ ու բեղուն ճգնութեան յարմար ցանկալի վայր մը։

Բ

Հանգարտութեան ու լռութեան անբացատրելի տպաւորութենէն արբշիռ Ժընէվ ժամանումիս հետևեալ օրն իսկ, Յուլիս 11 ին, նոր ծանօթացած հայ բարեկամի մը հետ ընկերովի կ'շտապեմ այցելել համալսարանը, գիտական ու դաստիարակչական հոյակապ ստեղծագործութեանց այս հնամենի կոթողը, որ Պասիոն կոչուած հասարակաց ընդարձակ պարտէզի մը կուշտը կը կանգնի իր երկու թևերուն վրայ։ Այդ թևը կը կազմէ համալսարանին հարուստ մատենադարանը, ուրտեղ չրջանաւարտ ամէն ազգի ուսանողներ ու ուսանողուհիներ իրենց թեզը կը պատրաստեն մեծահատոր գիրքերու էջերուն մէջ գլխովին ընկղմած։ Իսկ ձախ կողմը կը կազմէ բնական պատմութեան վերաբերեալ առարկաներու թանգարանը, որուն ճոխութեանց ու զանազանութեանց մէջ գլխու պտոյտ գալ բան մը չէ Եւրոպա նոր եկած Արևելքցիի մը համար։

Այցելողին առաջին ուշը կը գրաւէ գլխաւոր շէնքին ճակատը փորագիր յետագայ արձանագրութիւնը։ «Ժընեվի հասարակութիւնը խորին երախտիքով կը կանգնէ այս շենքը, ի սեր եւ ի նուէր բարձրագոյն գիտութեան ու դաստիարակութեան, որոնք հիմնական երաշխիքն են ազգային ազատութեան ու ապահովութեան»։

Ինչքա՛ն վաւերական է այս խօսքին ճշմարտութիւնը, որը մեզ նման ազատութեան սեմին վրայ նոր ոտք դրած ուսումնասէր ժողովուրդի մը նոյնիսկ հոգիներուն վրայ պէտք է ազդանդէ տառերով քանդակել. երբէ՛ք սրբելի ու յաւէ՛տ անջնջելի . . .։

Համալսարանի գրասենեակէն տեղեկանալով թէ՝ ամառնային արձակուրդի մանկավարժական դասախօսութիւնները Յուլիս 15 ին պիտի սկսին, քանի մը օրէն արձանագրութեան գալու խոստումս տալէ ետք կը մեկնիմ, պարտէզի ծառերուն ու ծաղիկներուն արահետքէն, զմայլանքի և ապշանքի անօրինակ զգացումներով տալլցուած, հանդէպ անսահման բարիքները Լուսաւորութեան ու Գիտութեան, որուն փառաւոր մէկ ակն է քաղաքի հոկայ շէնքը համալսարանին։

Այսքանէն ետքը յաջորդ նամակի մը կը ձգեմ անդրադառնալ Ժընէվի Cours de vacancesներուն և անոնց օտար դաստիարակներու ընծայած օգտակարութեան շուրջ։

Աղեքսանդրիա

ԴԷՍՊՈՆԴ ՊՈՒՌԱՆՏԵԱՆ

ՀԱՐՐ ԱԼԷՐ(*)

Ե

Պատկառելի ժողովին գործոն հեղինակութիւնն էր Ս. Առաջնորդը, ստութեան, խաբէութեան ու միջնադարեան անբարոյականութեան այս անպատկառ ներկայացուցիչը իր դերն այնքան լուրջ և հանդիսաւոր երևոյթի մը շուքով կը կատարէր՝ որ ջոջերէ մի քանիներ հակառակ իրենց թերահաւատութեան տակաւ կ'ընտելանային դրական կտակի մը գոյութեան գաղափարին։

Տէր Մնակ սակայն խորապէս կը թափանցէր վարպետ ձևուածուին սքողեալ դաթուածներուն, և այդ կատակերգակը հեշտիւ տապալելու անկարելիութեան երկիւղով կը համակուէր. իր միակ յոյսը դրած էր Պարմանեանի վրայ և ասով կը ցրուէր իր պարտութեան կասկածը, բայց Պարմանեանի յաղթանակին մէջ նոյնպէս կ'զգար իր դատապարտութիւնը։

Այս վերջին մտածումներով քահանան մինչև յուսահատութեան կը մղուէր, որքան ալ համոզուած էր թէ երիտասարդ հակառակորդի մը ներկայութեան բնաւ կարևորութիւն չունէր սրիկայ ծերունին, զոր իր հարսը մահու սոսկումով կ'ատէր, կ'զգար սակայն թէ՝ երբ նա տապալուէր Պարմանեանի ձեռքով՝ վերջին անգամ մը ևս պիտի պարտաւորուէր իր կեանքը, իր պատիւը երիտասարդ այրին, և այս պարտաւորութեան ու երախտագիտութեան հետևանքով հաւանօրէն կրկին գեղանձն այրիներու միջև պիտի կնքուէր վայելուչ ու պատուաւոր միութիւն մը ան միևնոյն ատեն իր մահու դատակնիքը. հետևաբար կը մտածէր քահանան թէ պէտք էր «երկու չարեաց» փոքրագոյնը ընտրել եթէ չէր կարելի երկուքը մէկէն վտարել. մեծագոյն և անհամեմատելի չարիքն էր Պարմանեան, զոր սակայն տապալելու գաղափարն իսկ անուրջ մ'էր, պէտք էր ուրեմն առաջնորդին ոյժ տալ, բայց ինչպէս . . . : Անկարելին ստուար զանգուածով մը կը ծանրանար իր ուսերուն վրայ, և այդ հսկայ զանգուածը իբրև կապարով կը ձուլուէր երիցուհւոյն յաւելումով։

Եւ այս բոլոր անկարելիութեան հանդէպ Տէր Մնակ կը սիրէր, յուսահատօրէն կը սիրէր իր հարսը. Վիրգին դեռ ոչ ոքի կը պատկանէր, նա միշտ իր մօտը, իր հետ, իր տան մէջ, միևնոյն սրթնոլորտին սահմանափակ ծաւալով կը շնչէր նոյն օդը, նոյն սեղանին վրայ կը կերակրուէին ինք և հարսը, ուրեմն ոչ ոք պիտի կարենար բաժնել իրմէ իր հոգին. վայ անոր որ պիտի փորձէր այդ ոճիրը գործելու, քահանան որոշած էր մահով պատժել իր ո-

* Տես Թիւ 37, էջ 871։

խերիմները։

Խելագար սիրոյ այդ ալեկոծման մէջ սակայն Տէր Մնակ չէր զգար, մինչև իսկ չէր մտաբերած որ իր ամենէ հզօր և անպարտելի հակառակորդն էր մի բոլորովին տարբեր էակ, որմէ պիտի քամէր չէ թէ սիրոյ նեկտարը, այլ մահու շունչը, այդ կորովի էակն էր նոյնինք Վիրգին։

Երբ այսպէս, չ որհիւ ահարկու ոճիրի մը յղացման՝ ձեր սիրահարին սիրտը ճնշող բեռը կը թեթևնար և իր յիմար երևակայութեան առջև իր խոչալին բարձունքը ծաղիկներով կը պարզուէր, ասդին ժողովին խորհրդակցութիւնը կը վերջանար։

— Ուրեմն յառաջիկայ կիրակի՞... բաւ առաջնորդը երկար չունչ մը առնելով։

Այո՛, Սրբազան, պատասխանեցին ջոջերը միաբերան։

— Ես կ՚ուզէի որ առանց շշուկի կատարուէր կտակիս ընթերցումը. սիրեցեալ ժողովուրդէս մի քանի երևելիներու ձեզ հետ ներկայութիւնը պիտի բաւէր պաշտօնական հանգամանքով մը օժտել արարողութիւնը, գիտէք որ ես միշտ խոյս կուտամ իմ անձին վերաբերեալ պատիւներէ։

— Ընդհակառակը, Սրբազան հայր, ժողովուրդը որքան ալ մեծ ցոյցերով արտայայտէ իր երախտագիտական զգացումները դարձեալ իր պարտականութիւնը թերի պիտի մնայ ձեր անիծոխարինելի չնորհաց հանդէպ, պատասխանեց օձի աչերով ջոջը քծնումի կատարեալ ձևին մէջ։

— Այո՛, այո՛, գոչեցին միւս ջոջերը աշխուժիւ։

— Դուք ի՞նչ կ՚ըսէք, Տէր Մնակ, համակարծի՞ք էք ժողովին։

Ու քահանան որ սթափած էր իր մահացու մտածումներէն, ուրախ շեշտով մը պատասխանեց։

— Երբ Քրիստոս Տէրն մեր, որ խոնարհութեան Աստուածն է, ի վերայ իշոյ և ասնակի կը տարուէր Երուսաղէմ, երբ Իսրայէլի բիւրաւոր ժողովուրդն իր հագուստները կը փռէր ճամբուն վրայ, ու երբ «Մերք ոստովք ձիթենեօք և տղայքն արմաւենեօք գոչէին ովսաննա», Քրիստոս գոհ և ուրախ կ՚ընդունէր ընդհանուր խանդավառութեան աղաղակները ու բողոքի նշան մը իսկ չէր երևեր իր Աստուածային դէմքին վրայ։

— Բայց երեք օր յետոյ նոյն այդ ժողովուրդը «ի խաչ հա՛ն զդա» կը պոռար։

— Այո՛, որովհետև ի վաղուց այնպէս գրուած էր, մինչդեռ դուք, Սրբազան հայր...։

— Ես պիտի առաջարկէի, ընդմիջեց հին ջոջերացու գաճաճը, որ հանդէսը կատարուէր Մեսրոպեան վարժարանի պարտէզին մէջ, որովհետև այս սրահը հեղ պիտի գայ երկսեռ բազմութեան։

Սրբազանը ժամանակ չունեցաւ համեստօրէն մերժելու այս ա-

ուաջարկը, վասնզի ականաւոր ժողովականները եռանդով ծափահարեցին գաղաղը, որ իր կարգին կ'սկսէր ուռիլ։

. . . . . .

Կիրակի առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագէն վերջ՝ զոր իր սրգուոյն եղերական մահէն յետոյ առաջին անգամ կատարեց Տէր Մնակ, երկսեռ բազմութիւն մը խոնեցաւ Մեսրոպեան Վարժարանի պարտէզը, որուն չոր դեռինը կը հովանաւորէին հնօրեայ հսկայ թթենիներ և այսպէս կը կոչուէր պարտեզ։

Սարքուած եկեղեցական շքեղ թափորը, զոր կ'առաջնորդէր նուագածուներու խումբ մը, տարաւ Սրբազան կոակարարը այն յաղթական կամարին՝ որուն համար օրեր առաջ մանաւանդ ջոջուհիներ իրենց նրբին ճաշակով ու շռայլած փարթամ ու ճոխ զարդերով ոչինչ խնայած էին արքայական շուք մը տալու։

Կամարին տակ մի քանի աստիճաններով կը բարձրանար բեմը, որ ծածկուած էր պարսկական գորգով, մէջտեղ Դամասկոսի ոսկեթել բեհեզով գահ մը, ուր դիտի նստէր Սրբազանը, և աջ ու ձախ նոյնպէս հարուստ թիկնաթոռներ կ'սպասէին քահանայից դասին և օրուան ջոջերուն։

Եկեղեցական ամենէ հարուստ, ճոխ ու ոսկեփայլ հանդերձանքով զգեստաւորուած՝ առաջնորդը ծանրաքայլ յառաջացաւ յաղթական կամարին ու գնաց բազմիլ գահին վրայ, իր երկու կողմերն ունենալով զգեստաւորեալ քահանաները և այն ժամանակի արուեստեան լայն տարազի մէջ փաթաթուած ահեղ ջոջերը։

Կամարէն դուրս բազմաթիւ աթոռներ յատկացուած էին ջոջուհիներու ու երևելի աղգայիններու, իսկ հասարակ ժողովուրդը իրարու փակած կը սեղմուէր այնպէս ինչպէս Զատկի խաչման իրիկունը Երուսաղէմի Ս. Յարութիւն եկեղեցիին մէջ բիւր ուխտաւորներ ալէծուփ ծով կը կազմեն Քրիստոսի գերեզմանէն արձակուող լոյսը տեսնելու համար։

Դպիրներ և աշակերտաց ձայնաւոր դասը, միաբերան ու միօրինակ եղանակով կ'երգէին յատկապէս սրբազանին նուիրուած անհամ ու տաղտկալի երգ մը, որմէ ետև ժողովուրդին ապուշ կեցցէները ու խօլ ծափահարութիւնը՝ ինչպէս կ'ըսեն ռամկագրական ոճով, օդը կը թնդացնէին։ Մեր ազգային բոլոր հանդէսները կը համեմուին խաֆոֆանիով և ճապաղ ճառերով, մենք բնաւ երաժշտութիւն չենք ունեցած, մենք բնաւ խօսիլ և արտասանել չենք սորված, վասն զի ոչ մէկ վարպետի ծառայել չենք ուզեր ու կը դաւանինք մեր տիրացուներուն ձայնը իբր «հոգեւտաւիղ քնարդ...»։

Ջպիտի գտնուէր կատակերգակ մը այնքան գիտակից իր արուեստին որքան առաջնորդը, նա խիստ լուրջ էր իր կացքով ու մերթ ժպիտ մը կը շրջեցնէր իր լայնատարած կերպարանին վրայ իբր բարութեան ու ներքին գոհունակութեան յայտարար նշանը՝

որով մօտ կը թուէր փղձկելու. բայց Տէր Մնակ յայտնի կը տեսնէր նոյն այդ առաքելադէմ լրջութեան տակ բնակող չարակամ միմոսը, որ անթափանցելի կը մնար բոլոր հանդիսականներուն. նա իր կովի խոշոր աչերուն տալով մի արգահատելի հանգամանք՝ կիներու կարգին մէջ երես մը կը փնտռէր ու զայն չգտնելուն՝ իրր թեթև ամպով կ'սքողուէր իր խորամանկ ճակատը. եղաւ վայրկեան մը, ուր աւագերէցին նայուածքը ակամայ հարցաքննեց անոր յոյզը, ու երբ նուագածուները հանդէսին բացման առաջնորդող քայլերգը կ'ածէին, առաջնորդը ցած ձայնով մը փափաց։

— Կը կարծէ՞ք որ ժողովուրդը անկեղծ է իր ցնծութեան մէջ։

— Վսահ եղիք, նա չուզեց ոչ մէկ պայմանի տակ գայթակղութեան մղել ձեր հաւատարիմ հօտը, պատասխանեց քահանան ամուր արտաբերութեամբ։

— Աւելի գէշ, ո՞վ գիտէ ի՞նչ որոգայթ կը լարէ . . . ։

— Ինչ որ ալ եղած ըլլայ, շատ ուշ է Սրբազան։

— Կը հաւատամ՝ք։

— Անտարակոյս, տեսէք ժողովուրդը որքա՞ն ծարաւի է ձեր շնորհաց, և կ'սպասէ մի այնպիսի անձկութեամբ՝ որով պիտի ըսպասէին ջերմեռանդ ու զոհաբերուած հոգիներ արքայութեան բացումին. որով կ'սպասէ նոր փեսան հարսանեկան առագաստի դրան մօտ. . . ։

— Առաջին օրինակը բաւական է, իսկ երկրորդին հետ գործ չունիմ ես, մրմնջեց Առաջնորդը, ու գրգռուած առագաստի յիշատակէն՝ աւելի եռանդուն նայուածք մը պտտցուց կիներու ընկերութեան վրայ։

Քայլերգին անմիջապէս յաջորդեց գաճաճ բանաստեղծը, որ մինչև գետին խոնարհելով սրբազանին առջև կողմնակի դարձաւ հանդիսականներուն և սկսաւ կարդալ իր տասնվեց վանկերով յօրինած գրաբար ոտանաւորը, որուն մէն մի տողը երեք չորս և աւելի պարարտ ածականներով համեմուած՝ կտակարար առաքեալին անհուն առաքինութիւնները կը հռչակէր։

Ընդհանրապէս կարճահասակներ իրենց ընթերցումին կուտան մի այնպիսի հանդիսաւոր և ազդեցիկ հանգամանք՝ որով ժողովուրդը 'ի զուր կը փնտռէ հռետորը և կ'ուզէ տեսնել անոր տիտանեան հասակը, որմէ պէտք էր արձակուիլ այնքան բարձր աղաղակ ու ջախջախիչ արտասանութիւն։ Ժողովուրդը անընդհատ կը ծափահարէր հին տիրացու ջոջը։

Եթէ հայ ատենաբանը ցուցամոլ եղած է մինչև այսօր իր անհամ արտասանութեամբ, պոռ շարժումներով ու տմարդի կացքով, ժողովուրդն ալ ոչ նուազ ցուցամոլ է, իր կարգին արձակած կեցցէներով ու խլացուցիչ ծափերով։ Մեր մէջ գրագէտ, բանաստեղծ, քաղաքագէտ, հռետոր են՝ տիտղոսները շահելու և հասարակու-

թիւնը ապշեցնելու և ոտէպ զայն խարելու միակ ու լաւագոյն մի ջոցն է բեմբասացութիւնը, բուսական է որ խօսողը ձայն ունենայ և առանց ելևէջի պռաւալ գիտնայ, համբաւը չինուած է։ Ամենէ բարձր և իմաստալից նախադասութիւններ, սիրտի հետ խօսող ամենէ նրբին զգացումներով առլցուն տողեր ոչինչ կ'ազդեն ժողովուրդին, երբ ասոնք արտաբերուին բնականէն քաղցր ու սահուն ներդաշնակութեամբ և արուեստին հմայիչ խաղերով. իսկ ամենէ խակ, ապուշ ու պիգալի ասութիւններ ոչխար ժողովուրդը կ'ելեքտրացնեն ու կովամիտ ատենաբանը կը փառաւորեն, երբ ասոնք օրհասական վագրի բացագանչումով և աղիքներու գալարումով սանձարձակ ռունգերէ դուրս որոտան։

Մեր մէջ այսպէս է բեմբասացութիւնը, այսպէս է ժողովուրդին հասկացողութիւնը . . . Դաստիարակութեան պակասին, զարգացման և արուեստի չգոյութեան, բարձր, ազնիւ ու ընտիր ճաշակի բացակայութեան և ըստ այնմ բարոյական կեանքի չորութեան հետևանքով Արևելեան բոլոր ժողովուրդներու կիսավայրենի բնութեան յատկանիշն է ծայրայեղ չափազանցութեան ոգին. և այնպէս ալ ճաթելու և ճաթեցնելու աստիճան գոռումը, երգը և թմբուկը նուագ կը կազմեն մեր երկրի ընդարձակ տարածութեան վրայ։

Առաջնորդը չափազանց գոհ և ուրախ կ'երևէր իր անունով կատարուած խրախճանէն, սակայն երկու մտածումներ տրտմութեան թեթև ստուեր մը կը սփռէին մերթ իր փառաւոր դէմքին վրայ, թէ կիներու այս խնկաբոյր պարտէզին մէջ ինչո՞ւ իր հոգիին ծաղիկը, Վիրգին չերևէր որպէսզի տեսնէր իր փառքը, թէ արդեօք իր կրկնապէս ոխերիմը, Պարմանեան ծուղակ մը կը պատրաստէ՞ր իր այդ փառքը նսեմացնելու համար . . . իրաւ Տէր Մնակ այդ մասին կասկածը փարատած էր անհերքելի յայտնութեամբ մը, բայց քահանան նոյնպէս իր ոչ նուազ վտանգաւոր հակառակորդն էր, սակայն ամէն պարագայի մէջ ինք օրուան մարդն էր, ոչ մէկ խլրտում չպիտի թուլացնէր ժողովուրդին սարապայման յատիշտակութիւնը։

Երբ այսպէս կը խորհէր ու կը ցանկար ժամ առաջ վերջացնել հանդէսը որպէսզի ամեն երևակայական վտանգ ընդ միշտ դատապարտուէր անհետևանք ենթադրութեան՝ առաջնորդն յանկարծ ցուրտ զգաց իր ոսկորներուն մէջ, իր որոնող նայուածքը մագնիսուեցաւ, հոն, հեռուն, թթենիի մը գրեթէ գամուած երկու անշարժ աչերէ, որոնք իբրև չարագոյժ բուի մը նայուածքով կը թուէին դիմել զինքը, ու որքան աշխատէր խուսափիլ այդ աչերէն՝ այնքան աւելի կը մնար առկախ անոնց ազդեցութեան տակ։

Ոտանաւորին ընթերցումը իր վերջաբանին էր հասած, ջոջը քա-

Ջալերուած հանդիսականներուն շունդալից ցոյցերէն՝ իր աղիքներուն բովանդակ ոյժովը կը գոռար ոտանաւորին վերջին տողերը որոտալիր դուրս տալու համար, տրտաստանած մէն մի վանկին՝ գաճաճն իր ոտից մատներուն վրայ կանգնելով կը թուէր տիսանեան բարձրութեամբ մը տիրապետել մոլեսքանչ ամբոխին վրայ, իրաւ որ։

Այդ միջոցին վերջապէս առաջնորդը կրց ու քակել նայուածքը մոգական թթենիէն ու դառնալով աւագերէցին թոթովեց։

— Հոն է . . . ։

— Ո՞վ։

— Ամբարիշտը . . . ։

Ոտանաւորէն յետոյ Սրբազանին ձօնուած արևելեան կարծր եղանակով երգ մը, որմէ ետև զանգակ մը լռութիւն պատուիրեց ամբոխին։

Սրբազանը խոշոր պահարան մը հանելով ծոցէն աւագերէցին տուաւ, որ արդէն ոտր ելած էր, նա բացաւ պահարանը ու մէջէն քառածալ թուղթ մը քաշեց, մի քանի անգամ հաղայ, փիղը չըտակեց և հազիւ սկսաւ առաջին բառը կարդալու՝ երբ յանկարծ լուռ ու մունջ բազմութեան մէջէն բարձր ձայն մը լսուեցաւ։

— Ճամբայ բացէ՛ք... հեռագիր... հեռագիր... խիստ ստիպողական...Սրբազանին համար է... Ճամբայ բացէք, ճամբայ տուէք...։

Բոլորին ուշադրութիւնը դարձաւ հոն ուր արդէն իրարանցումն սկսած էր, ձայնը անընդհատ կը շարունակէր ու մարդ մը բազմութիւնը ճեղքելով կը վազէր դէպի յաղթական կամարը. ակընթարթի մը մէջ հետաքրքրութեան, բարկութեան ու բողոքի զանազան հանդէսին կարգապահութիւնը խանգարեցին, այնպէս որ ժողովուրդը կը փութար կռուփով ու գաւազանի հարուածներով բզբտել ոտնանօթը, բայց նա արդէն հասած էր մինչև առաջնորդին գահը ու կը ներկայացնէր հեռագիրը։

Տ. Մնակ յանդիմանական շարժումով մը հեռագրատան ցերուիչին ձեռքէն առաւ թուղթը, որուն վրայ նշանակուած էին առաջնորդին հասցէն ու խիստ ստիպողական բառերը։

Առաջնորդը փոխանակ հետաքրքրուելու նորէն նայեցաւ թթենիին դամուած ճակատագրային աչերուն, որոնք այս անգամ ներքին գոհացման ու վրէժխնդիր հանգամանքով խառն՝ դիտեմ ի՛նչ ահաւոր արտայայտում մը կը ցոլացնէին, որով օրուան դիւցազնը կը թուէր անշարժութեան մատնուած։ Բայց նա տնաբնակիչ անտանկալներէ չղթայուելու ատիճան թուլամորթ բնութիւն չ՚ունէր, ընդհակառակը իր արկածալիր կեանքով վարժուած էր ամենէ տագնապալի դէպքերու հանդէպ պողպատի տոկունութեամբ կանգնելու և մէկ անտարբեր և հպարտ շարժումով ամեն ոտանալիք ու վտանգ ցրուելու յանդգնութեամբ օժտուած էր, հետեւա-

պէս բոպէական ցնցումէ յետոյ ստորագրեց ընկալագիրը, այդ մի-միլիոնին սակայն Տէր Մնակ բացած էր հեռագիրը և իր արծուի աչերով ուզած էր մէկ անգամէն լափել անոր պարունակութիւնը։

— Ահ՝, քանի որ սկսար, ամբողջացուր ընթերցումդ և հաղորդէ ինձ հեռագրին ստիպողական բնութիւնը, ըսաւ առաջնորդը սքօղուած սրտմտութեամբ։

— Կ՝երդնում, Սրբազան, որ բառ մը իսկ չ՝տեսայ, պատասխանեց Տէր Մնակ անտարբեր։

— Գոնէ չ՝ըսէ՞ր ստորագրութիւնը։ Ու Տէր Մնակ արտասանեց։

— Պատրիարք Կոստանդնուպօլսոյ։

Առաջնորդն ամփոփելով ինքզինք առաւ հեռագիրը և անձայն կարդաց։

«Ազգային կենսական և ամենակարևոր հարցի մը մասին խորհրդակցելու համար ձեր մեզ մօտ ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ուստի առաջին առիթով փութացէ՛ք մայրաքաղաք հասնելու։ Ձեր կտակի գործողութիւնը ո՛ր կէտին ալ եկած ըլլայ՝ հարկ է որ յետաձգէք, անյապաղ կ՝սպասենք ձեր հեռագրին որ պէտք է լինի մեկնումիդ ժամը ծանուցանող. ո և է պատճառով յապաղման փորձ ձեր վրայ ծանր պատասխանատուութեան յանելում կ՝ենթադրէ։ Գաւառիդ առաջնորդարանի գործերը վարելու համար աւագերէց Տէր Մնակ տեղապահ կարգուած է։»

Հայաստակ իր պաղարիւնութեան առաջնորդը ոտք ելաւ, ու երրորդ անգամի համար իր մոլար և ապուշ նայուածքն յառելով թթենիին գոչեց։

— Կեղծաւոր Ցուդաներ զիս վատաբար կը մատնեն...։

— Եւ իբրև չանթահար լքուեցաւ աթոռին վրայ։ Տէր Մնակ գետնէն առաւ ձեռագիրը։

Ահաբեկ ջոջերու առաջնորդութեամբ, գրգռուած, շփոթած և ջոջերուն վրայ խանդ ժողովուրդին մէջէն Սրբազանն իր՝ աթոռով առաջնորդարան կը տարուէր. այժմ Մեսրոպեան Վարժարանի պարտէզը ամայի էր։

— Ցաղթական կամարին մէկ անկիւնը առանձնացած և ինքնամոռաց վիճակի մէջ Տէր Մնակ հեռագիրը կրկին ու կրկին կարդալէ յետոյ ինքնովին մրմնջեց։

— Ա՛հ, վերջապէս . . . ։

— Եւ զգալով թէ շուք մը կ՝ստուերէ անկիւնը՝ վերցուաւ՝ աչերը և ակամայ սարսռաց իր երկրորդ հակառակորդին այնքան անոյշ աչերուն տակ։

— Դո՞ն էր, Տէր Հայր, ձայնեց ներկան տխուր ժպիտով։

— Դո՞ւք, սիրելի Պարմանեան...։

— Ես ձեր նոր պաշտօնին ուրիշ առաջին շնորհաւորողը ըլլալուս համար երջանիկ եմ։

[Շարունակելի] Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ՄԱՍԻՍ Ս. ԱՄԱՏԵԱՆ

Մահուան մոլեխանձ ձեռքը քեզ ալ, ո՜հ քե՛զ ալ վերջապէս խլեց, յափշտակեց մեր գրկէն, մեր ծոցէ՛ն։ Ո՜հ, խիստ էր այդ հարուածը ծնողքիդ ու բարեկամներուդ համար. շատ դա՛ռն ու խո՛ր է այն վէրքը զոր բացիր բոլոր ծանօթներուդ սրտերուն մէջ։

Անխուսափելին, մահը՝ ամենուս համար ալ է. բայց անմարելի կրակ մ՚է նա քսան և հինգ գարուններ հազիւ բոլորող երիտասարդի մը համար ու անտանելի է։ Անտանելի մանաւանդ քեզի նման անստգիւտ երիտասարդինը։

Ա՜հ քանի՞ կը յիշեմ համեստ, աղնիւ անցեալդ, այնքան աւելի կարծես կը խորունկնայ, կը բացուի ու կը դառնանայ զգացած վիշտս։ Պատանութեանդ շրջանէն, դպրոցի կեանքէդ, արդէն ըջնութեան ու բարութեան տիպարն էիր, գեղեցկին ու ճշմարտին սիրահարը։

Ցառաջդիմելու ձգտումդ, տենչդ ա՛յնքան զօրաւոր էր, որով կարողացար քիչ ժամանակի մէջ նախանձելի դիրք մը բռնել կեանքի պայքարին մէջ. ինչ որ հաստատ կամք և յարատեւող ոգի մ՚ունենալդ կ՚ապացուցանէր։ Որքա՛ն հաճոյքով մտիկ կ՚ընէի կայսերական բժշկական վարժարանի մէջ ունեցած մրցումներու յաջողութիւններդ, այսպէս քիչ ժամանակի մէջ դեղագործի վկայականը ձեռքդ փառքով ու պարծանքով կը մեկնէիր։ Որոնք կը պատմէիր այնքան որոշ ու մեկին որ անկեղծութիւն ու ճշմարտութիւն էր։

Ու բարի վարքովդ, ո՜վ սիրեցեալ Մասիս, սիրելի ու համակրելի եղած էիր ինչպէս ծանօթներուդ նոյնպէս և բաթեաններուդ, որո՛ք յաճախ շնորհաւորած են դժբաղդ հայրդ՝ որ քեզի նման զաւակ մ՚ունի . . . «Ի՜նչ, երազէ վերջ գրկել ցուրտ շիրիմ»։

Միշտ կը յուսայիր և լաւատես էիր, ինչպէս ամէն գործի, նոյնպէս հիւանդութեանդ հանդէպ, և երբ իրը վերջին միջոց՝ օդափոխութեան կը դիմէիր նկուն և յոգնած մարմնով ու դալկահար դէմքովդ մակոյկին մէջ նստած որ կը տարուբերէր ծովի ալիքներուն մէջ, դու կրկին կը յուսայիր ու կ՚ապահովցնէիր մեզ. մինչ հոգիդ արդէն իսկ լափող կոհակներու մատնուած, անդունդէն վիժելու տակաւ փորձ մը ճիգ մը կ՚ընէր։ Եւ այսպէս յոյսը զօրավիգ եղած, ծնողքդ ու բարեկամներդ բաժնուելով ցաւութիւն կ՚ըսէիր որ աւա՜ղ վերջին մնաք բարեաւ է եղեր։ Այսպէս գացիր օտար երկնքի տակ, օտար հողի վրայ, դարման գըտ-

նելու. բա՛յց, բա՛յց հազիւ սեղ հասած . . . ահա նոյն քեզ տանող նաւն էր որ կը բերէր տխուր մահուանդ լուրը, որ խլեցուցեց, այրե՛ց պաշտելի հօրդ սիրտն ու էութիւնը։

Այո՛, թէեւ դագաղիդ ներկայ չկրցանք ըլլալ՝ սիրելի Մասիս, սակայն հոգինիս միշտ քեզի հետ էր արդէն, մի՛ ըսեր երբէք թէ «Ո՞հ, ես այս հեռաւոր վայրին մէջ՝ օտարութեան գիրկը բարեկամներու տեսողութենէն զրկուած մնա՞յ, մեռայ անշուք». ո՛չ, ո՛չ, դու մեր սրտերուն մէջն ես, քու յիշատակդ այնքան ամուր է և անթառամ պիտի մնայ մեր մէջը, որ միշտ քեզի հետ կապուած պիտի ըլլանք, ու դու մեր մէջը դէթ հոգիով կենդանի։

Ռ. Խ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

* * *

Խմբագրութիւնս իր անկեղծ և խորին վշտակցութիւնները կը ներկայէ իր բարեկամին՝ Սարգիս էֆ. Ամատեանի որ այսպէս դառն և անմխիթարելի կորուստ մը կ'կրէ իր երիտասարդ որդւոյն անդարմանելի մահուամբը։

Մխիթարական ամեն բառեր ու խօսքեր՝ այսօրինակ սրտաճմլիկ պարագաներու առթիւ՝ կ'մնան հասարակ տեղիքներ որդեկորոյս ծնողաց զգացած անհուն վշտին առջև, հետեւաբար չպիտի փորձենք ո և է մխիթարական խօսք փնտռել՝ իբր սփոփանք որդեկորոյս վաստակաւորին, որ իր ամբողջ կեանքն հայ մանկտւոյն դաստիարակութեան նուիրած՝ երբէք չէր սպասեր այսօրինակ ապկրախտ վարձատրութիւն մը, իր հասուն տարիքին մէջ, բայց Ամատեան էֆ. որքան ալ յուսալից ըլլար իր քաղելիք ու վայելելիք որդիականն սփոփանքներուն, անշուշտ պիտի յաջողի մխիթարութեան եզր մը գտնել ի սէր իր ընտանեաց և ի սէր իր միւս զաւակաց, և անգամ մ'ալ մեր վշտակցութիւնները ներկայելով մեր բարեկամին՝ կ'մաղթենք իրեն քաջութիւն և արիութիւն այս մեծ ցաւին դիմագրաւելու համար։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Ստացանք ծանօթ բանաստեղծ Աճէմեանի յօրինած թերթուածներու հատորն՝ Թրթռուն յանգեր, Խունկի բուրումներ, Անջաս հատուածներ, Լոյս եւ սուերք եւ Դարնան հովեր, գին 12 ղրշ։

Թիֆլիզէ Մակար Ջմշկեան հրատարակած է 1909 թ. տարեցոյցը որ կը պարունակէ նաեւ զանազան լուսանկարներ, ինչպէս եղիշէ եպս. Դուրեանի, Սմբատ Շահազիզի, Մարկոս Աղաբէկեանի եւ այլոց։

Մ Ի Տ Հ Ա Թ Փ Ա Շ Ա*

ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

Գ Լ Ո Ւ Խ Զ.

ՄԻՏՀԱԹ՝ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ՄԵԾ ԵՊԱՐՔՈՍ

Սուլթանին և իր վարչապետին միջև անհամաձայնութիւնը հետզհետէ աւելի կ՚շեշտուէր մերթ ելմտական նախարար Ղալիպ փաշայի յայտնի անկարողութեան և անոր տեղ ուրիշ մը կարգելու խնդրոյն առթիւ, մերթ Պեռլական բարձրագոյն վարժարաններու, մանաւանդ զինուորական վարժարաններու մէջ քրիստոնեայ աշակերտներ ընդունելու մասին։ Վերջապէս երկար ընդդիմութիւններէ յետոյ՝ համաձայնութիւն գոյացաւ, որ իրերը մնան իրենց նախկին վիճակին մէջ՝ մինչև դեսպանաժողովին աւարտիլը, և առաջնութիւնը տալով աւելի ստիպողական խնդրոյն՝ վերջապէս որոշուեցաւ հրատարակել Սահմանադրութիւնը՝ Սուլթանին ներմուծած հռչակաւոր յաւելումներով։

1876 Դեկտ. 23ի առտուն, Բ. Դրան գիմացը գտնուող ընդարձակ հրապարակին վրայ, Սուլթանին վերապահուած յարկաբաժիններուն առջև՝ շքեղօրէն դրօշազարդուած բարձրաւանդակի մը վրայ կ՚գտնուէին բոլոր երևելիները, Իւլեմաները և Նախարարները, լսելու համար հռչակումը նոր սահմանադրութեան որ՝ իր հեղինակներուն և կուսակիցներուն կարծիքով՝ նոր թուական մը պիտի բանար Օսմանեան Յայտարութեան համար։ Այս օրը՝ որ Թուրք պատմութեան ամենէն փառաւոր թուականներէն մին կը նկատուէր, ուրիշ բան չպիտի ըլլար, աւա՜ղ, բայց միայն անօրինակ կատակերգութեան մը առաջին արարուածը։

Հակառակ տեղատարափ անձրևին՝ անհուն բազմութիւն մը եկած խառնուած էր հանդիսավայրին շուրջը։ Սիրքէճիի և Բարձր. Դրան միջև երկարող ճամբուն երկու կողմերը զօրքեր շարուած էին։ Կէսօրին հասաւ Սուլթանին առաջին քարտուղարը՝ Սաիտ փաշա՝ փառաւոր համազգեստով և զինուորական նուագախումբի մը առաջնորդութեամբ, բերելով Կայսերական հրովարտակը՝ (Խաթթը Հիւմայուն) ուղղուած Մեծ Եպարքոս Միտհաթ փաշայի։ Անուանեալ այդ հրովարտակը։

(*) Տես Թիւ 50, էջ 1223։

Սուլթանին Խաթթը Հիւմայունը որով Օսմ. Սահմանադրութիւնը կ'հռչակուի.

Իմ Բարձրաշուք Մեծ Վեզիրս Միտհաթ փաշա

Ժամանակէ մը ի վեր Մեր Կայսրութեան զօրութիւնը նուազելու վրայ է։ Ասոր պատճառը պէտք է վերագրել ո՛չ թէ մեր արտաքին յարաբերութիւններուն՝ այլ ներքին գործերու վարչութեան մէջ բռնուած անուղիղ ընթացքին և հպատակներուն Պետութեան միջև եղած կապերուն թուլութեան։

Իմ Օգոստափառ Հայրս՝ երջանկայիշատակ Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ չնորհած էր բարենորոգումներու ամենէն հնագոյնը, Թանզիմաթը որ՝ Շերիի նուիրական տրամադրութեանց համաձայն՝ կ'երաշխաւորէր ամենուն կեանքը, ինչքը և պատիւը։

Թանզիմաթի փրկարար ազդեցութեան չնորհիւ է որ Տէրութիւնը կրցաւ մինչև այսօր կանգուն մնալ կատարեալ ապահովութեամբ և Մենք յաջողեցանք այսօր հաստատել և հռչակել այս Սահմանադրութիւնը որ ազատօրէն բանաձևուած գաղափարներու և կարծիքներու արդիւնքն է։

Այս բարեբաստիկ օրուան մէջ պարտաւոր եմ մանաւոր երախտագիտութեամբ նորոգելիչատակը Իմ Օգոստափառ Հօրս որ իրաւամբ նկատուած է իբր Կայսրութեան վերանորոգիչը։ Ցարակոյս չունիմ թէ ինքն իսկ պիտի բանար այն սահմանադրական թուականը որուն մէջ պիտի մտնենք Մենք այսօր, եթէ Թանզիմաթի հրատարակմանժամանակ երկրին պահանջները ըլլային միևնոյնը ինչ որ են այսօր։ Բայց Նախախնամութիւնը Մեր իշխանութեան վերապահեց այդ բարեբաստիկ փոփոխութիւնը կատարելու հոգը, փոփոխութի՛ւն որ գերագոյն երաշխաւորութիւնն է Մեր հպատակներուն բարօրութեան։ Գոհութիւն Աստուծոյ որ կրցայ իր գործիքը ըլլալ այս մասին։

Յայտնի է թէ մեր կառավարութեան սկզբունքը չէր համապատասխաներ Մեր ներքին վարչութեան մէջ մացուած յաջորդական բարեփոխումներուն և Մեր արտաքին յարաբերութեանց յարաճուն ընդարձակման։ Մեր մեծագոյն փափաքն է ընդ միշտ անհետացնել այն բոլոր խոչընդոտները որոնք արգելք կ'ըլլան Ազգին և Երկրին՝ պէտք եղածին պէս օգտուելու իրենց ունեցած բնական ոյժերէն, և վերջապէս՝ տեսնել մեր հպատակները տէր եղած այն իրաւունքներուն որոնք սեփականութիւնն են քաղաքակիրթ ընկերութեան մը, և համաձուլուած՝ յառաջդիմութեան, միութեան և համաձայնութեան միևնոյն մտածումին մէջ։

Այս նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է որդեգրել փրկարար և կանոնաւոր վարչական դրութիւն մը, պաշտպանել կառավարական իշխանութեան անկապտելի իրաւունքները, աջնեն առնելով ապօրինութեան, այսինքն մէկ կամ՝ քանի՝ մը անհատներու քմահաճ տիրապետութեան արդիւնք եղող ամէն տեսակ սխալներու և զեղծումներու. չնորհել միևնոյն իրաւունքները և սահմանել միևնոյն պարտաւորութիւնները՝ մեր ընկերութիւնը կազմող հասարակութեանց զանազան անդամներուն և այնպէս մը ընել որ անոնք կարենան անխտիր կերպով օգտուիլ ազատութեան, արդարութեան և հաւասարութեան ընծայած բարիքներէն. ահաւասիկ միակ միջոցները՝ ընդհանուրին շահերը երաշխաւորելու և պաշտպանելու։

Այս էական սկզբունքներէն կ'բխէր ուրիշ գերազանցօրէն օգտակար գործի մը կարեւորութիւնը, այն է Մեր կառավարութեան տալ ազատ քաղաքակրթութեան և սահմանադրական ձև մը։ Այս պատճառաւ Մեր գահակալութեան առթիւ հրատարակուած Խաթթին մէջ յայտարարեցինք Խորհրդարան մը հաստատելու ստիպողականութիւնը։

Բարձր ատիճանաւորներէ – Իւլէմաներ և պետական պաշտօնատարներ կազմուած մասնաւոր յանձնախումբ մը խնամով պատրաստեց Մեր Սահմանադրութեան հիմերը որ յետոյ Մեր Նախարարաց ժողովին ուսումնասիրութեան և հաւանութեան ենթարկուեցաւ։

Այս հիմնական սահմանադրութիւնը կ'նուիրագործէ Վեհապետին առանձնաշնորհումները, Օսմանցիներու քաղաքային և քաղաքական ազատութիւնը և հաւասարութիւնը օրինաց առջև, Նախարարներուն և պաշտօնատարներուն պատասխանատուութիւնը և իրաւունքները. Խորհրդարանին հակակշիռ ի գործ դնելու իրաւունքները, դատարաններուն կատարեալ անկախութիւնը, պիտաճէի իրական հաւասարակշռութիւնը, վերջապէս՝ վարչական ապակեդրոնացումը նահանգներու մէջ՝ ինչ ինչ վերապահումներով։

Այս ամէն սկզբունքները՝ որոնք համապատասխան են Շէրիի տրամադրութեանց, ինչպէս նաև Մեր ընդունակութիւններուն և Մեր փափաքներուն, համաձայն են նաև ընդհանուրին երջանկութիւնը և յաջողութիւնը ապահովելու վեհանձն մտածումին. այ՛ն է Մեր գերագոյն փափաքը։

Ապաւինելով աստուածային շնորհաց և Մարգարէին բարեխօսութեան, ձեզ կ'յանձնեմ այս Սահմանադրութիւնը՝ անոր տալէ յետոյ իմ Կայսերական հաւանութիւնս։ Աստուծոյ օգնականութեամբ անմիջապէս գործադրութեան պիտի դրուի ան Մեր Կայսրութեան բոլոր մասերուն մէջ։

Հետևաբար, հաստատօրէն կ'ուզեմ որ հրատարակէք զայն և այսօրուանէ սկսեալ գործադրել տաք անոր տրամադրութիւնները։

Նոյնպէս հարկ է որ ամենամեծ փութով ձեռք առնէք ամենէն ազդեցիկ միջոցները՝ ուսումնասիրելու և պատրաստելու համար այն օրէնքները և կանոնադրութիւնները որոնց յիշատակութիւնը եղած է այս հրովարտակին մէջ։

Թո՛ղ Բարձրեալն Աստուած յաջողութիւն շնորհէ ամէն անոնց ջանքերուն որոնք կ'աշխատին Կայսրութեան և Ազգին փրկութեան համար։

Տրուած 3 Զիլհիճէ 1293 (23 Դեկտ 1876)

Երբ Խաթթը Հիւմայունի ընթերցումը աւարտեցաւ, առաջին քարտուղարը Սահմանադրութեան բնագիրը համբուրելէ յետոյ՝ հանդիսական արարողութեամբ Մեծ Եպարքոսին յանձնեց զայն։ Մեծ Եպարքոսը միևնոյն արարողութեամբ ընդունեց զայն և յետոյ յանձնեց Կնքապահ Մահմուտ պէյի որ բարձրաձայն կարդալ տուաւ զայն ի լուր հաւաքուած բազմութեան, մինչդեռ Սահմանադրութեան հազարաւոր օրինակներ բաժնուած էին ժողովրդեան մէջ։

Որմէ յետոյ Միտհաթ փաշա արտասանեց հետևեալ ճառը, արտայայտելու համար այն երախտագիտութիւնը որուն իրաւունք ունէր Սուլթանը ներկայ պարագային մէջ, և աւելի ևս բարձրացնելու համար բովանդակ կարևորութիւնը կատարուած գործողութեան։

Մեր Օգոստափառ տէրը, Սուլթան Ապտիւլ Համիտ խան ներկայ Սահմանադրութեամբ իր բոլոր հպատակներուն կ'շնորհէ նոր բանոր իրաւունքներ որոնք լուսապայծառ ջահի մը նման պիտի լուսաւորեն զանոնք յառաջդիմութեան և քաղաքակրթութեան շաւիղին մէջ։ Այս միևնոյն ջահն է որ տգիտութեան խաւարէն դէպի լուսոյ արահետը առաջնորդեց եւրոպական ազգերը որոնց ազատ հիմնարկութիւնները փոկարար օրինակ մը ընծայեցին բովանդակ տիեզերքին և մարդոց որդեցուցին ճանչնալ իրենց իրաւունքները։

Մեր սիրեցեալ Վեհապետին շնորհած այս սահմանադրութիւնը վսեմ գործ մըն է որով Նորին Վեհափառութիւնը կայսրութեան մեծ բարեկարգիչը ու ազգին վերանորոգիչը պիտի հանդիսանայ։ Տեսական բարգաւաճման նոր թուական մը պիտի բացուի բոլոր Օսմանեան հպատակներուն համար որոնք կ'ապրին միևնոյն Վեհապետին հովանիին ներքև, որոնք այսօր համախումբ միութեամբ և լուսագոյն համաձայնութեամբ կ'ստանան ազատութեան իրական իրաւունքները։

Ուրեմն մեր հայրենակիցները պէտք է ինքզինքին երջանիկ սեպեն որ այսպիսի լուսամիտ վեհապետի մը սիրելի հպատակները ըլլալու պատիւը կ'վայելեն։

Այս ճառէն յետոյ Ագրիանուպոլսոյ Միւֆթին աղօթք մը արտասանեց և բոլոր ժողովուրդը «Ամէն» գոչեց. Սպարապետութեան պաշտօնատունէն արձակուած 101 թնդանօթի հարուածներ բոլոր քաղաքին աւետեցին Սահմանադրութեան հռչակումը։

Իւլէմաները, իրենց գլուխը ունենալով Շէյխ-իւլ-Իսլամ Հայրուլլահ էֆէնտին, քրիստոնեայ կղերը իր պատրիարքներով, Նախարարները, գիտնական և նշանաւոր Շաքիր էֆէնտին՝ որուն ետևէն կ'երթային Սոֆթաները և ուսանողները, բոլոր միաբանութեանց ներկայացուցիչները և մայրաքաղաքի հասարակ ժողովուրդը՝ Ազատութիւն արձանագրութիւնը կրող դրօշակներով՝ Միտհաթ փաշան շնորհաւորելու գացին իր բնակարանին մէջ։ Երեկոյին մըզկիթները լուսավառեցան, և ժողովուրդը ջահեր բռնած փողոցները պտըտեցաւ «Կեցցէ՝ Սուլթան, կեցցէ՝ Միտհաթ փաշա» աղաղակելով։ Կայսրութեան բոլոր նահանգներէն շնորհաւորական հեռագիրներ տեղացին՝ այս մեծ պատահարին առթած ուրախութիւնը արտայայտող։ Քրիստոնեայ ու Իսլամ խելացնոր ուրախութեան մէջ էին, և Կ. Պոլսոյ պապական նուիրակը նամակով մը հաղորդեց ի Հռոմ թէ Թուրքիոյ կաթոլիկները գոհ են նոր Սահմանադրութեան խոստացած բարենորոգումներէն։ Մէկ խօսքով, ամէն մարդ ուրախ էր։ Միայն Պէշիքթաշի Պալատը խաւարի մէջ մնաց. Սուլթանը տկար էր։

Հետևեալ օրը Միտհաթ փաշան պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ յունաց պատրիարքին. Պոլսոյ առումէն ի վեր առաջին անգամն էր որ Մեծ Եպարքոսը Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ Պետին քով կ'երթար։ Այս ընթացքով Միտհաթ կ'ուզէր Բ. Դրան երախտագիտութիւնը յայտնել այն ընդունելութեան համար զոր քրիստոնեայ հասարակութիւնը ընդհանրապէս և յոյն հասարակութիւնը մասնաւորապէս ըրած էր նոր Սահմանադրութեան։

Ֆէնէրէն Պատրիարքարան տանող ճամբուն վրայ երկու կարգ զօրքեր շարուած էին։ Ցունական դպրոցներու աշակերտները կարգաւ կեցած էին Պատրիարքարանի մեծ դռնէն մինչև վերնագահիթը՝

ձեռքերնին բռնած գափնիի ճիւղեր, մինչդեռ յոյն հասարակութեան երեսփոխանները կանգնած էին սանդուխին վրայ։ Մեծ գոնիին մէջ պատրիարքը՝ շրջապատուած սաներու բարձրաստիճան եկեղեցականներէ՝ կ'սպասէր Մեծ Եպիսկոպոսին։ Այն ինչ Միհրանի փաշա բակէն ներս մտաւ, աշակերտները սկսան երգել իր անունին ձօնուած երգ մը, և Պատրիարքը յառաջացաւ դէպի Միհրանի փաշա որ՝ սրահին մէջտեղը ոտքի կանգնած՝ հետևեալ ճառը արտասանեց։

Ոչ ոք կրնայ ուրանալ թէ որչափ թանկագին են այն առանձնաշնորհումները որոնք բոլոր Սուլթաններուն կողմէն շնորհուած են յոյն Պատրիարքարանին և յոյն ազգին։ Այս առանձնաշնորհումները իրենց շնորհուած են ո՛չ թէ իրաւունքի մը զօրութեամբ, այլ իբր մեծարանաց հաստատիր մը Մեր Օգոստափառ Վեհապետին մեծանուն նախնեաց կողմէ՝ հանդէպ յունական ազգին պատմական բարձր համբաւին։

Այսօր մեր Վեհապետը այս առանձնաշնորհումներուն վրայ աւելցուց Սահմանադրութիւնը։ Այս կարևոր իրողութիւններով Սուլթանը ամրապնդեց այն կապերը որոնք արդէն կ'միացնէին թուրքայութիւնս հոս՝ ձեր մէջ՝ Ներին Սրբազնութեան հետ քով քովի. ասիկա մեր նորագոյն հիմնական օրէնքներուն հետևանքներէն մին է։ Եթէ կապակցութիւնը մինչև հիմայ թերացաւ իր պարտուց կատարման մէջ, ասիկա լո՛ւ արդիւնք է հնօրեայ և ցաւալի սովորոյթներու և անօգուտ քրօթոֆներու։ Այժմ մենք կ'ուզենք ցոյց տալ թէ այդ սովորոյթները խափանուած են։ Իմ ընթացքս մեզ ոգևորող ազատականութեան մէկ նոր ցոյցն է, նոր վերադարձ մը նոյն պատիներուն զոր Կայսերական Կառավարութիւնը միշտ շնորհած է հնագարեան և ազնիւ յոյն ազգին։ Ես իմ մասիս երջանիկ ու հպարտ կ'զգամ ինքզինքս՝ Ձեր Սրբազնութեան մատթարգման հանդիսանալով այս զգացումներուն, ինչ որ տեղի կունենայ այս պահուս՝ պիտի ամրապնդէ մեր միջև գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւնները, և այս կերպով գլուխ եկած գործը ոսկեղէն տառերով պիտի արձանագրուի մեր պատմութեան էջերուն մէջ։

Պատրիարքը հետևեալ բառերով պատասխանեց.

Յուսէս երախտապարտ պիտի մնամ Ձեր բարձրապատուութեան այս արդարութեան համար զոր հաճեցաք տալ մեր Պատրիարքարանին։ Ամիկայ մեծ պատիւ մըն որչափ յոյն ազգին՝ որուն հոգևոր Պետն եմ, նոյնչափ նաև տիեզերական պատրիարքութեան համար։ Ձեր բարձրապատուութիւնը՝ որ կ'աշխատի Օսմ. Կայսրութեան բովանդակ հպատակներուն նիւթական և մտաւորական յառաջդիմութեան համար, յարգուած և նուիրական անուն մը ունի այս Կայսրութեան բոլոր ազգութիւններուն մէջ։ Գալով մեր ազգին, անիկայ միաձայնութեամբ համամիտ է այս մտածումին և մենք զձեզ կ'նկատենք իբր վերանորոգիչը Օսմ. Կայսրութեան։

Թող ամենակարող Աստուած երկար կեանք շնորհէ մեր Օգոստափառ Վեհապետին, ինչպէս նաև Ձեր Բարձրապատուութեան։

Այս ճառերէն յետոյ՝ ներկաները գոչեցին «կեցցէ՛ Սուլթան Ազտիւլ Համիտ, կեցցէ Միհրանի փաշա»։

Ն. ԴԱՒԱՍԱՐԴ ԱԼԻ ՀԱՅՏԱՐ ՄԻՏՇԱՔ ՊԷՏ

[Շարունակելի]

ՀԱՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ-ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ*

[PARTI CONSTITUTIONNEL-DÉMOCRATE ARMÉNIEN]

ԾՐԱԳԻՐ ՀԱՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ-ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐ

1) Խորհրդարանը միայն կրնայ հաստատել կամ բարեփոխել պետական տուրքերը։

2) Հարկային դրութեան հիմնական բարեփոխում։ Աստիճանաբար հաստատում յառաջադիմական (Progressif) սիստէմի, նպաստաւորելու համար քիչ շահ կամ քիչ եկամուտ ունեցող հարկատուները։

3) Տասանորդը մինչև տասը տարի թախիսի դրութեամբ գանձելի, և յետոյ հաստատում գատապրոյի։

4) Հարկավարձներու (միւլթէզիմ) դրութեան բացարձակ չնչում։

5) Շնորհում յետամնաց տուրքերու՝ նախկին ըէժիմի օրով հաբրստահարուած և կարօտութեան մատնուած վայրերու մասնայատուկ։

6) Գիւղացիներու և առհասարակ աշխատաւորներու վիճակին բարւոքում, և անոնք նպաստաւորող աշխատութեան օրէնքի հաստատում։

7) Աժան և մատչելի վարկերու հաստատում։

8) Հողագործներու ապրուստի բաւական հող մատակարարել դիւրամատչելի պայմաններով։

9) Պետական հողերու բաւարար բաշխում՝ մասնաւորապէս վերջին ռուսական ռեժիմեն երեսէն փճացած գիւղացիներուն։

10) Նախկին ըէժիմին պատճառաւ դադրեցած գիւղացիները և աշխատաւորները պետական ծախքով վերադարձնել իրենց բնակավայրերը։

11) Նոր գաղթականութեանց տեղաւորումը կ'ենթարկուի տեղական ժողովներու որոշումին։

12) Յեղաշրջում իր նախատիրոջ՝ նախկին ըէժիմին օրով ո՛և է կերպով զրկուած և յափշտակուած կալուածներու, տեղական քննիչ յանձնաժողովներու միջոցով։

13) Բացարձակ չնչում պետական և համայնական տարատեսակ աշխատանքներու։

14) Տեղական Անտառն Ընկերութեանց և երկրագործական Դրամատուներու յատուկ օրէնքներու կազմութիւն՝ դիւրացնելու

Տես Թիւ 50 էջ, 1227

համար այդպիսի հանրօգուտ ձեռնարկները։

15) Ջնջում մենաշնորհի և աստիճանական պետականացում հին մենաշնորհների։

ՔԱՂԱՔԱԿՐԹԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Երկրին մշտական խաղաղությունը և դրացի ժողովուրդներուն եղբայրակցությունը ապահովելու համար, անհրաժեշտ է հետեւեալ բացառիկ միջոցներու անմիջական կիրառումը՝ որ կը լրացնէ քաղաքակրթության հրամայողական պահանջն իսկ։

1) Ջնջել Աշիրէթի դրությունը, և Պէյերը ու Աղաները օրէնքին հպատակցնել։

2) Ջնջել թափառաշրջիկ և վաչկատուն ցեղերու ապօրէն և վտանգաւոր դրությունը, և վարժեցնել անոնք հաստատուն բնակության և պարկեշտ աշխատության։

3) Ջնջել համիտիէ զօրագունդները։

4) Ջնջել Պէյերու և Աղաներու աւատական իրաւունքները և կամայական հարկահանությունները։

5) Զինաթափ ընել թափառաշրջիկ և առհասարակ տապատակող ցեղերը. և մինչև կատարեալ զինաթափությունն՝ ո՛և է դինով պաշտպանել դրացի խաղաղ ժողովուրդները և արգելել ասոնք ինքնապաշտպանության համար զէնք գործածելու։

6) Կառավարել այդպիսի ցեղերը բացառիկ օրէնքներով և միջոցներով, մինչև որ օրինապահության շաւիղին մէջ մանելով՝ կատարեն իրենց քաղաքացիական պարտականությունները։

ՀԱՅ ՍԷՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ . ՌԱՄԿԱՅԻՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

1) Հ. Ս. Ռ. կուսակցության կրնայ անդամակցիլ ամէն հայ՝ առանց դասանքի եւ դասակարգի խտրության։

2) Իւրաքանչիւր անդամ կը ստորագրէ մասնաւոր տոմարի մը մէջ՝ խոստանալով հաւատարիմ մնալ Կուսակցության ծրագրին և օգտակար ըլլալ անոր նպատակին՝ նիւթական և բարոյական աջակցությամբ։

3) Հ. Ս. Ռ. Կուսակցության կեդրոնն է Կ. Պոլիս։

4) Կուսակցությունը կ'ունենայ հայրենիքի և արտասահմանի հայաբնակ վայրերու մէջ Ակումբներ։

4) Կ. Պոլիսի Կեդրոնական Ակումբը կը զբաղի ընդհանուր բրոբականով, և կը ներշնչէ իր խորհուրդներն ու թելադրությունները բոլոր տեղական Ակումբներուն։

Տեղական ակումբները պարտաւոր են իրենց գործառնության և տեղական հանգամանքներու մասին պարբերաբար տեղեկություններ հաղորդել Կեդրոնական Ակումբին՝ իրենց գիւանին միջոցաւ։

6) Տեղական Ակումբները իրենց շրջանակին մէջ ինքնավար են և կը մատակարարուին տեղական միջոցներով։

7) Իրաքանչիւրի Ակումբ ինք կը պատրաստէ իր Ներքին Կազմական Կանոնագիրը և կը հաղորդէ Կեդրոնական Ակումբին։

8) Ընդհանուր Ժողովը կը բաղկանայ Ակումբներու պատգամաւորներէն և կը գումարուի երկու տարին անգամ մը, իսկ արտասովոր կերպով՝ Կեդրոնական Ակումբներու պահանջին վրայ։

9) Ընդհանուր Ժողովը Կուսակցութեան օրէնսդիր և համարտուու մարմինն է։

Կուսակցութեան գործելակերպի ընդհանուր գիծերը կը նախասահմանուին Ընդհանուր Ժողովի կողմէ՝ իրաքանչիւր Ժամանակաշրջանի համար։

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԿԱՅ ԾՐԱԳՐԻ

Ներկայ Ծրագիրը՝ իր հիմնական սկզբունքները անփոփոխ մնալու պայմանով՝ վերաքննելի է Ընդհանուր Ժողովին մէջ։

ԼՐԱՔԱՂ

ԵՐԵՍ. ԺՈՂՈՎ

Իզմիրի Երես. Ժողովոյ Նիստը տեղի ունեցաւ անցեալ Հինգշաբթի երեկոյ նախագահութեամբ Դուրեան Սրբազանի և Ատենապետութեամբ Ղուկաս էֆ. Եսայեանի, ներկայ էին 20է աւելի երեսփոխանաբ։ Ժողովը նախ զբաղեցաւ Տեղեկագրեր յանձնաժողովոյ բերած պիւտճէի քննութեամբ, մէկ կողմէ Տնտես. Խորհրդոյ անդամ Մարգար էֆ. Էքիզլէրի և Տեղեկագրեր յանձնաժողովոյ անդամոց մէջ ինչ ինչ կէտերու վրայ կարծեաց փոխադարձութիւններ տեղի ունեցան և շատ աննշան փոփոխութիւններով. որոնք աւելի Տեղեկագրեր յանձնաժողովի կողմէ արտայայտուած փափաքներ էին, Գաւառ. Ժողովը հաստատեց երկմտից երկամեայ պիւտճէն և որոշեց գործել ի գործադրութիւն։ Ապա ժողովը զբաղեցաւ Գրօնական Ժողովոյ և Քաղ. Ժողովոյ հրաժարական անդամոց ընտրութեամբ և վերջնապէս կազմուեցան այդ երկու ժողովներն, Գրօն. Ժողովոյ անդամ ընտրուեցան Արժ. Հարք՝ Տէր Յովհաննէս Ա. քհյ. Տէր Մկրտիչ քհյ. Ալանեան, Տէր Յարութիւն քհյ. Տէր-Սարգիսեան. Տէր Մամբրէ քհյ. ԲէլՁէկեան և Տէր Ղևոնդ քհյ. Ձէրահեան։ Քաղ. Ժողովը ամբողջացաւ այսպէս Ցեարք՝ Նազարէթ Գաբրիէլեան, Սարգիս Թազուրեան. Նազարէթ Հ. Ներսէսեան, Բարսեղ Կիւլպենկեան, Մանուկ Գալփաճեան, Միհրան Զամպարճեան և Յարութիւն Գոյանեան։

ԳԱՒԱՌ. Ժողովոյ նիստն սկսելէ առաջ Ս. Գալիճեան էֆ. ի առաջարկութեամբ ժողովականք շնորհաւորեցին Դուրեան Սրբազանի Գաս. Տեղապահութիւնն և Կաթողիկոսական Բ. ընտրելիութիւնը, Ս. Հայրն քանի մը խօսքերով շնորհակալ ըլլալ յետոյ, իր գոհունակութիւնն և շնորհակալութիւնն յայտնեց Իզմիրցւոց՝ որոնք Սահմանադրութեան հաստատմին առթիւ, այնքան լաւ կերպով ներկայացուցած էին Իզմիրի Հայութիւնն փառաւոր հանդէսներ և ցոյցեր կազմակերպելով, որոնք անմոռցելի մնացին։

ԱՆՑԵԱԼ Հինգշաբթի գիշեր Հ. Ց. Դաշնակցութեան Ցրդ. ատենախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Հռիփ. Վարժարանի մէջ, Ա. ատենախօսն էր Նազարէթ Հ. Ներսէսեան՝ որ խօսեցաւ «Լաւատեսութիւն պէտք է ըլլայ թէ յոռետեսութիւն», իսկ երկրորդ ատենախօսն էր Տիար Մաս՝ որ պաշտպանեց «Լաւատեսութիւնը»։

ՄԵԿՆՈՒՄ

Տիար Ղուկաս Վարպետեան անցեալ կիրակի օր մեկնեցաւ դէպի Եւրոպա։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՔ.

ԱԶԳ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Ց. Գարագաշեան նուէր 2 տակի, Այրի Տիկին Նէվդիկ Մ. Մինասեան իւր Ննջեցեալներուն եռգոյն 40 հաց 20 օխ. Այրի Տիկին Սուրբուհի Մ. Փափազեան 10 օխ մածուն, Այրի Տիկին Վ. Կարապետ Սիմոնեան 6 տուփ տանձի գօմբօստօ և 100 հատ նուռ, Սարգիս պէյ Գալեօզ 100 օխ. հաց, Յարութիւն Մամասեան 16 հաց 8 օխ։

Իմբագիր-Տնօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ ✦ Տպագրութիւն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԹԷ ԻՆՉՈՒ ՀԱՄԱՐ ՁԵՐ ԹՈՓԵՐԸ ԱՌՈՂՋ ԸՆԼԱԼ ԵՆ

Առաջ [illegible] տոֆերու, պիտի մեռնիք [illegible] ձեր թոֆերը լաւ վիճակի մէջ [illegible] կրնար խաղալ եւ երկար [illegible] Ուստի զգոյշ եղէք, եւ ձեր [illegible] հանգիստ ժամանակին թնամեցէք։

ԷՄԻԼԻՈՆ ՍՓՕԹԸ

որ պատրաստուած է ամբարիս ամենեն զուտ մօրի ձկան իւղով, եւ կիրի ու ոսայի հիպոֆոսֆիթով, որ կը բուժէ անմիջապէս եւ հիմնականապէս

ՀԱՋԸ
ՊՌՕՆՇԻԹԸ
ԿՈՒՐԾՔԻ ԻՋՈՒԱԾՔԸ
ԴԺՈՒԱՐԱՇՆՉՈՒԹԻՒՆԸ

Միեւ պահանջեցէք այս դիզրոյն։ Ձեր մարմնոյն որ էմիլսիոն Մօրին յատուկ է։

կը ծախուի բոլոր դեղարանները եւ բոլոր դեղի մթերանոցները։

Ի. ԱՐԲԵՐԵԱՆ
ՃԻՊՈՒԹԻ

Իր բարեկամներուն պատիւ ունի ծանուցանել թէ 1 Յունվ. 1908էն սկսելով հիմնած է առեւտրական տուն մը, որ յանձնակատարութեամբ, ներածումով և արտածումով պիտի զբաղի։

Մասնաւորապէս ուշադրութիւն կը հրաւիրէ Մոքայի և Հարարի ապնուադոյն սուրճերու վրայ, որոնցմէ պատրաստ է 3 և 5 քիլոնոց պարկերով հայթայթել ամէն գի ներով։

Հասցէն

R. VORPERIAN—DJIBOUTI
(Côte Française des Somalis)

ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՅԵԼՔ
ՍԻԱՍԻՏԻ ՍԸՆԱՐԿԱԾՆԵՐԸ
ՁԻԹԹԷ-ՍԱՐԱԾԻ

Խիստ հետաքրքրաշարժ ու զուտ գրական այդ սիրալէպը որ ժամանակին ամբան ընդունելութիւն գտաւ ու գնահատուեցաւ ընթերցողներուս համանափակ շրջանակի մը մէջ, այս անգամ գիրքի ձեւով հրատարակ ելած է, աւելի գիւրամատչելի ու ժողովրդական ըլլալու համար։ Ընտիր տպագրութիւն։ Գեղարուեստական կազմ։ Էջ 280 գին 7 դրշ.։

Եկեղեցատեղի Օննիկ և Ընկ. Պօլիս Շիրին խան թ. 7։ Կը գտնուի ամէն գրավաճառի քով և «Ա. Մամուլ»ի Գրատունը։

ՕՄԷԳԱ

ՏԻԵԶԵՐԱՀՌՉԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ

Ի ԲԱՌԱՊԻՈՅ ԱՄԵՆԷՆ ԿԱՐԵՒՈՐԸ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1848ԻՆ

ՕՄԷԳԱ ՕՍԿԻ ԱՐԾԱԹ, ՆԻՔԷԼ ԳՈՂՊԱՏ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ

ՕՄԷԳԱ Մեծապոյն մրցանակ 1900ի Բարիզի ցուցահանդէսէն։

ՕՄԷԳԱ.— Այս ժամացոյցերու յատկութիւններն են՝ ճշդապահութիւն, տոկունութիւն և նորոգութեան դիւրին միջոցներ։

ՕՄԷԳԱ. Դիւրաստաչելի գիներով ծախուած ժամացոյցերու ամենէն սքանչելիներն են։

ՕՄԷԳԱ Այժմ մարդու գրպանին մէջ գտնուելիք միակ ժամացոյցն է այս։ ՕՄԷԳԱ

Անմրցելի, անբաղդատելի միակ ժամացոյցներն են սոնոր։

Դիմել առ միակ ներկայացուցիչն՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Շուխա - Պէզէարէն Թիւ 2 — Իզմիր

Միեւնոյն դասնուատան մէջ կը գտնուին նաեւ մեծ մթերք մը ուրիշ ամէն տեսակ ժամացոյցներու արանց եւ կիներու համար - շղթաներ, գոնարեղէններ ինչպէս նաեւ ժամագործներու եւ ոսկերիչներու յատուկ ամէն տեսակ գործիքներ։

Ցանձնարարութիւնք փութով եւ պատուաւոր կերպով կը կատարուին։

ՆՈՐԹՋԷՐՆ

(NORTHERN)

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Իզմիրի Գործակալութիւն հաստատուած 1864էն ի վեր

Դրամագլուխ Ընկերութեան	Լ. Ս.	3,000,000
Տարեկան հասոյթ	» »	1,600,000
Պահեստի գումար	» »	6,673,000

Ընկերութիւնս նպաստաւոր պայմաններով կապահովագրէ անշարժ կալուածներ, գործարաններ, ամէն տեսակ ապրանքներ եւն. եւն.։

Տեղեկութեանց համար դիմել առ

ՃԷՅՄՍ ԱԼԱԹԳԷՆՍՕՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՑ

Ֆրանկաց թաղ, Բաւաժ Սրուրցուանկեր

Médaille d'Or de l'Exposition d'Athènes 1903

ՀՈՎԱՆՈՑՆԵՐ ԱՍՊԱՆ ԱՐԹԻՒ ԷՓԼԷՐ

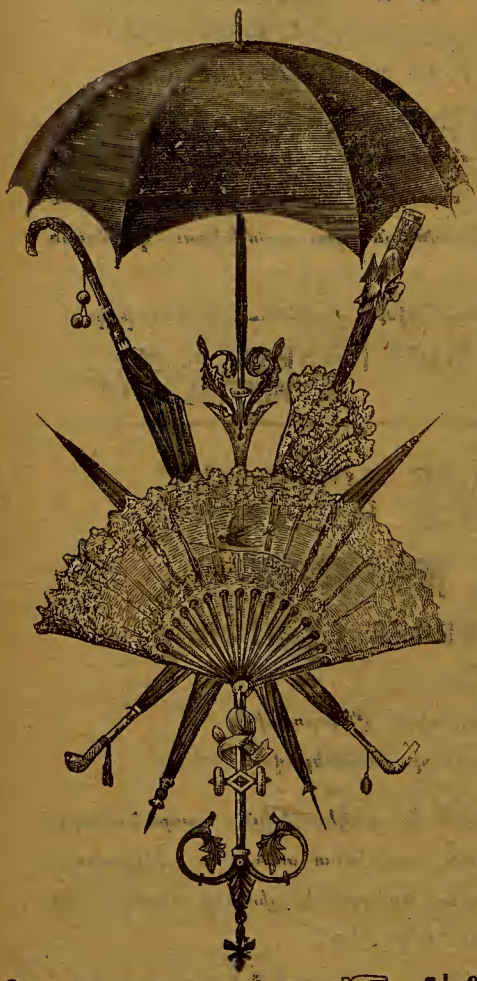

ցոյց դրած է կանանաց հաւմար, զոյնզոյն, գիմացկուն ու ճաշակաւոր հովանոցներու հիանալի զանազանութիւն մը, հովանոցներ՝ որոնց շքեղութիւնը ու կատարելութիւնը **ԿԸ ԳԵՐԱԶԱՆՑԵՆ** նոյն իսկ **ԵՒՐՈՊԻՈՅ ՄԷՋ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ։**

ԵԿԷՔ ԱՆԳԱՄ ՄԷ ՏԵՄՆԵԼՈՒ

ու վստահ եղիք թէ նոյն իսկ ձեր ամենէն դժուարահաճները պիտի գոհանան ամէն տեսակէներով, — **Ներքուստիւն, Նորութիւն, Աժեւութիւն,**

ԷՓԼԷՐ ԷՆի մօտ պիտի գտնէք նոյնպէս, Հովահարներ որոնք դեռ վերջերս ստացած է, Պայուսակներ, Հեռապիտակներ, Ձեռքի կաղմէներ, Գաւազաններ, զարդարանքի առարկաներ ևն. ևն.

Գաւառի գնողներուն հաւար

"ԷՓԼԷՐ" ին հասցէն՝

ՅԱԿՈԲ ՊՈՍԹԱՆՃԵԱՆ

Շիշէեիլէր Փողոց — ԻԶՄԻՐ

"THE GRESHAM"

"ԿՐԷՇԱՄ,

ԿԵԱՆՔԻ ԱՆԿԼԻԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ԼՈՆՏՈՆ

ՀԻՄՍՏՈՒԱԾ 1848ԻՆ

Գոյ/ Ընկերութեան	Ա.	Ո.	*9014,532*
Տարեկան հասոյթ	»	»	*1,438,659*
Վճարուած գումարներ	»	»	*20,474,666*

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ԼՈՆՏՈՆ

Ընկերութեան Ապահովագրական ընդհանուր կանոններու վրէ մանաւանդ 24 րդ. յօդուածը խիստ ուշադրաւ ըլլալով կ'ներկայենք, որով «Ընկերութիւնը կ'ընդունի Օսմանեան դատարաններու վճիռներն ո՛և է տարբերութեանց առջեւ։

Աւելի ընդարձակ տեղեկութեանց համար դիմել ընդհանուր գործակալներուն

ՇԱՐԼ ՈՒԻԹԹԱԼ եւ Ընկ.
C. WHITTAL & C°

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

BRANCHE MARITIME

ETABLE A LONDRES EN 1720

Թագաւորական Ապահովագրական Ընկերութիւն
խիստ նպաստաւոր պայմաններով։

Մասնաւոր պայմանագրութեամբ մը ընկերութիւնս կապահովագրի, նաև կրակի արկածներ, 10 օրուան պայմանաժամով մը թերանոցներու (Docks) վրէ ինչպէս յԱնգլիա նոյնպէս և գլխաւոր տեղերու վրէ ինչպէս Մարսէյլի, Հավրի, Համպուրկի և.ն. և.ն.։

Իզմիրի Ներկայացուցիչ
F. BLACKLE

NATIONAL UNION SOCIETY LTD.

ՈՐՈՒ ԳՈՐԾԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԱԾ ՈՒ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԱԾ Է

PHOENIX ASSURANCE COMP. LTD. Է

ԼՈՒՆՏՈՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1782ԻՆ

	Անգլ. Ոսկի
ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ	4,500,000
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՈՒԹ	1,500,000
ՄԻՆՉԵՒ ԱՑՍՕՐ ՎՃԱՐՈՒԱԾ ՎՆԱՍ-ՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՐԷՆԸ ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ	30,000,000

Հանրածանօթ այս ընկերութիւնը 1893ին միակ POLICE *մը ստորագրեց 3,474,030 անգլ. ոսկիի հաւատար եւ իբր ապահովագին ստացաւ Անգլ. ոսկի 33,821, ինչ որ միակ* POLICE*ով մը կնքուած ապահովագրութիւններու մէջ անանախընթաց պարագայ մը է։*

Այս ընկերութիւնը ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ *կ'ապահովագրէ ամէն տեսակ շէնքեր, ապրանք, կարասիք եւն. նպաստաւոր պայմաններով։*

ԸՆԴՀ. ԿԱՌԱՒԱՐՈՒԹԻՒՆ ԻԶՄԻՐԻ

Լ. ԵՒ Լ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

Էնթէրնասիոնալ

(L'Internationale)

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՏԻՍԷԼՏՕՐՖ

Ընկերութիւնս ծովային արկածներու դէմ ապահովագրութիւններ կ'ընդունի, ամէն տեսակ ապրանքներու վրայ, խիստ նպաստաւոր գիներով և պայմաններով։

Իզմիրի ընդհ. ներկայացուցիչը

Ա. և Լ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

Լոֆալ կոստանդ Սիւրիտսեան թիւ 11 12, 13։

ՎԱՀԱՆ ՋՄԻՌՆԱԿԷՍԵԱՆ

Մ Ե Ծ Վ Ա Ճ Ա Ռ Ա Տ Ո Ւ Ն Ք
Ժ Ա Մ Ա Ց Ո Ց Յ Ի Ե Ւ Զ Ա Ն Ա Զ Ա Ն Ա Պ Ր Ա Ն Ա Ց

Կ Ե Դ Ր Ո Ն Ա Տ Ե Ղ Ի

Զ Ո Ւ Հ Ա - Պ Է Տ Է Ս Թ Է Ն Թ Ի Ւ 14

Մ Ա Ս Ն Ա Ճ Ի Ւ Ղ

Զ Ո Ւ Հ Ա - Պ Է Տ Է Ս Թ Է Ն Թ Ի Ւ 40

Սոյն վաճառատանց մէջ միշտ պատրաստ կը գտնուին 40,000 *կտոր ժամացոյց ոսկիէ, արծաթէ, նիքէլ-սև, պատի և զարթուցիչ Ոսկիէ շղթաներ արանց և կանանց համար ամենքն ալ զուտ և անխարդախ ոսկիէ ըլլալուն մասնաւորաբար կ'երաշխաւորուի։*

Ազնիւ յանախորդացս ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ որ մնատի «բէք լամ»նէրէ չը շլմորին, ի վերջոյ յուստախաբ պիտի մնան, վաճառատանցս հանրածանօթ պատուաւորութիւնը ու երկարամեայ տեւողական ուղղամտութիւնը կրնայ գրաւական մ'ըլլալ իրենց թէ, երկու վաճառատուներս դիմողը՝ կատարեալ գոհ պիտի մնան իրենց կատարած գնումէն։

Մասնաւորաբար մեր գաւառացի արհեստակից եղբարց ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ մեր վաճառատանց վրայ, ազնուութեան ու ապրանաց ոսկունութեան մասին փոխանակ յանձնակատարներու միջոցաւ ապսպրանքներ ընելու, լաւ ևս չէ՞ եթէ անգամ մը փորձեն մեզի հետ գործելու, որ մենք Ամերիկեան և Եւրոպական էն հոկայ գործարանատէրներուն հետ մասնաւոր պայմանագիրներով կապուած ըլլալով ու ամենադոյզն շահը մեզի բաւ համարելով, պիտի կարենանք շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններով իրենց ուղած տեսակները հայթայթել։

Ժամացոյցներու յարդարում երաշխաւորեալ։

GRANDS MAGASINS
DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENOPOULO & C.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂԻ

Բ. ՔՍԷՆՕՊՈՒԼՕ եւ Ը՝Ն.

ՍՏԱՑԱԾ Է ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փողկապներ, Շապիկներ, Օձիկներ, Գաւազաններ, Գլխարկներ եւն. եւն.։

Իսկ կանանց բաժնիկ համար, Զգեստներ, Նորաձեւ տեսակներ, Վզնոցներ, Էշարքներ, Ժապաւներ եւն. եւն.։

Տօներ եւ (Occasion)ներ վաղեմի Ժ. ՏԱՎԷՐՕՆԻ *եւ Ընկ.*
Այժմ ԳԱԼՓԱԳԵԱՆ – ԿՈՒՐՈՒՆԼԵԱՆ

Տօներու առթիւ մեր հագուստեղինաց հարուստ եւ ճաշակաւոր մթերքը որ վերջերս ստացանք, յաւաջիկայ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷ սկսեալ անմրցելի գիներով պիտի ծախուին։

Ց. Գ.— Ամէն ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրեր Մեծ վաճառում (Sale) ապրանաց մասնաւոր տեսակի մը վրայ խիստ զեղչեալ գինով։

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԻՓԼԻՔՃԵԱՆ

ՖՐԱՆԿԱՑ ԹԱՂ

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ «Ա. ՄԱՄԼՈՅ»

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԵՒ ԵՌԱՄՍԵԱՑ

ՏԱՐԵԿԱՆ	65 դրշ.	15 ֆր.
ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ	35 »	8 »

ՀԱՏԸ 5 դր.

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՏԱՐԵԿԱՆ	50 դրշ.	12 ֆր.
ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ	25 »	6 »

ՀԱՏԸ 40 փարա

Հասցէ՝

م. ماموریان مخدومی — ازمیر

« آر. ولیان مامول » غزتهسی صاحب امتیاز ومدیر مسئولی

M. Mamourian Fils — Smyrne

HYGIÈNE BEAUTÉ

CRÈME SIMON

Վայելչասէր կիները

ՈՐՈՆՔ ՍՈՒՋԵՆ ՊԱՀՊԱՆԵԼ

ՈՐԵՆՑ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԷՏՔ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԳՈՐԾԱԾԵՆ

ՀՐԱՄԱՐԱԿ

ԿՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ

ԿԼԻՍԷՐԻՆՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԴԱԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՏՈՂԵՐԸ

ԿՆՈՋ ՄԸ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ Կատարեալ չրլլար՝ առանց գոյնի մաքրութեան։ Բոլոր այն տիկինները որոնք հոգը ունին այս Ծանկագին ձիրքերը անկոծեան։ Բոլոր այն տիկինները որոնք հոգը ունին այս Ծանկագին ձիրքերը անկոծեան։ պահելու պէտք է բացարձակապէս մերժեն գործածութիւնը այն աժանագին արտադրութիւններուն որոնք շնդաւոց ոչքլամներով ծախու հրհանուին։ Գործածուած նախնական նիւթերուն ստորին տեսակ ըլլալն է որ ներելի կ'ընէ այդքան աժան ծախել զանոնք։ Այս պատճառաւ նուազ ստորին տեսակները պատրաստուած են մեղրամոմով կամ օճառով, որոնք օդին մէջ կ'չորնան, և միւս տեսակները, աւելի վտանգաւոր մորթին համար, կ'պարունակեն այն տեսակ ճարպեր որոնք կ'ծծուին, և քիչ ատենէն առաջ կ'բերեն անդարմանելի կարմրութիւններ և խորշոմներ։

Մրայն ԿՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ հնարուած 1860ին, զուտ նշանի կլիսէրոլէոի բաղադրուած՝ առանց ո՛ր և է նիւթի իրապէս առողջապահական արտադրութիւն մըն է. բովանդակ աշխարհի մէջ բոլոր վայելչասէր կիներէն ընդունուած է և նոյն իսկ իւր անհուն յաջողութեան պատճառաւ է որ բազմաթիւ կեղծ նմանութիւններ երեւան կ'ելլեն մեր մէջ։

1900ի Տիեզերական Աշուեստահանդէսին մէջ արժանացած է Ոսկի Մեդալի։

Ի հարկէ ԿՐԷՄ ՍԻՄՈՆԻ գինը աւելի բարձր է կեղծ պատրաստութիւններու գինէն և ասոր պատճառը իսկապէս իր նախնական նիւթերուն ազնիւ տեսակ ըլլալն է, որովհետև բոլոր ծախողները կ'խոստովանին թէ հակառակ անոր համեմատաբար բարձր գնոյն՝ նուազ կ'չափն նմանօրինակ ուրիշ տեսակներու վրայ։

Բնաւ մի վարանիք ուրեմն պահանջել ճշմարիտ **ԿՐԷՄ ՍԻՄՈՆԸ**, միշտ լաւ ու շաղրութիւն ընելով վերեւի վաճառանիշին և յաւէտ երիտասարդ ու ծարմ պիտի մնաք, մինչդեռ ձեր դրացուհիները պիտի պառաւնան՝ ցաւելով իրենց սխալ խնայասիրութեան վրայ։